

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

Çap için değil

KƏMALƏ CƏFƏRZADƏ
MƏHSƏTİ MƏMMƏDOVA

TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT

8

Ümumtəhsil məktəblərinin
8-ci sinfi üçün Təsviri incəsənət fənni üzrə
DƏRSLİK

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
yazneshr@mail.ru və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

YAZNƏŞR

Bakı – 2017

M Ü N D Ə R İ C A T

1. TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ TARİXİ HADİSƏLƏR VƏ QƏHRƏMANLIQ MÖVZUSU

1. Təsviri sənətdə batal və tarixi janrlar	8
2. Fransisko Qoyya: rəssamın rəng dünyasına həyat hadisələrinin təsiri.	12
3. Jak Lui David: tarixi obrazlar	16
4. Jan Ogüst Dominik Enqr: xətt incəsənəti	20
5. Ejen Delakrua: rəng kontrastının dahi sənətkarı	23

2. TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ YENİ DÖVRÜN BƏDİİ İFADƏ VASİTƏLƏRİ

6. İmpressionizm: təəssüratların poeziyası	30
7. Oskar Klod Mone: işıq və rəng vurğunluğu	34
8-9. Eduard Mane: impressionizmdə natürmort	38
10-11. Ogüst Renuar: işığa yeni baxış	42
12. Ogüst Roden: heykəltəraşlıqda hərəkət və emosiya	46
13-14. Vinsent Van Qoq: rəng, xətt və formaların emosional təsiri	50
15-16. Pol Qogen: rəng və xətlərin sadələşdirilməsi. Simvolizm	55
17-18. Anri Matis: rəngkarlıqda dekorativlik, forma və rəng	60

3. AZƏRBAYCAN SƏNƏTKARLARI

19. Böyükağa Mirzəzadə: füsunkar rənglər dünyası.	68
20. Fuad Əbdürrəhmanov: dəzgah və monumental heykəltəraşlıq.	71
21. Tokay Məmmədov: monumental heykəltəraşlıqda forma, material və məkan	74
22. Sadiq Dadaşov: Azərbaycan memarlığında milli və müasir elementlər	77
23. Toğrul Nərimanbəyov: monumental rəngkarlıq	80
24. Eldar Mikayılzadə: xalçalarda fəlsəfi fikrin təcəssümü	84
25-26. İdeya, funksiya, rahatlıq: insanın əşyalar aləmi	87
27. Dünya muzeyləri: impressionizmin ruhu	93

DƏRSLİKLƏ TANIŞLIQ

Dərslikdəki mövzular üzrə təlim materialları aşağıdakı ardıcılıqla verilmişdir:

1. **İncəsənət haqqında dialoq və Xatırlayın** – mövzuya maraq oyadan sual, şəkil, anlayışların verilməsi əvvəllər qazanılmış biliklərə əsaslanır və aktiv fəaliyyətə cəlb edir.
2. **Tanış olun** – dərs materialı üzərində müstəqil iş və müzakirə üçün verilən məzmun. Burada təsviri sənətin tarixi, onun cəmiyyətdə rolu haqqında məlumatlar, müxtəlif sxem və cədvəllər əks olunur.
3. **Görkəmli rəssamlar** – Azərbaycanın və dünyanın görkəmli təsviri sənət nümayəndələrinin həyat və yaradıcılığı ilə tanışlıq.
4. **Təsviri sənət qalereyası** – estetik münasibət bildirmək üçün Azərbaycan və dünya rəssamlarının qrafika, rəngkarlıq, heykəltəraşlıq və dekorativ-tətbiqi sənət əsərlərindən nümunələr.
5. **Müzakirə üçün suallar** – məzmunun mənimsənilməsinə xidmət edən və təfəkkürü fəallaşdırmaq üçün vacib sayılan suallar.
6. **Bu maraqlıdır və Bilirsinizmi?** – mövzu ilə əlaqəli olan, dünyagörüşü genişləndirməyə xidmət edən maraqlı faktlar və hadisələr öz əksini tapır.
7. **Düşünün və izah edin** – verilmiş fikrin izahı.
8. **Sənətkar məsləhəti** – yeni üsul və vasitələrə, praktik və yaradıcı tapşırıqlarda əməl edilməsi vacib olan qaydalara dair tövsiyələr.
9. **Sərbəst iş üçün tapşırıqlar** – mövzu ilə bağlı nəzəri və praktik tapşırıqlar; yeni qazanılmış bacarıqların tətbiqi, onların izahı və rəsmi çəkilməsinə yardım edən təsvir ardıcılığı.
10. **Müəyyən edin və Yaradıcı fəaliyyət** – maraq və bacarığa görə seçim imkanı verən tapşırıqlar.
11. **Özünü yoxlayın və Ümumiləşdirici tapşırıqlar** – özünüqiymətləndirmə və əldə olunmuş nəticələri ümumiləşdirmək üçün verilmiş sual və tapşırıqlar.

– **Resurslar** (nəzəri və praktik iş üçün mövzuda istifadə olunan ləvazimatlar).

1

TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ TARİXİ HADİSƏLƏR VƏ QƏHRƏMANLIQ MÖVZUSU

1. TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ BATAL VƏ TARİXİ JANRLAR

İncəsənətə dair dialog

Verilmiş rəssam əsərlərinin mövzusunda oxşarlıq nədədir?

Mir-Teymur Məmmədov. "XVI əsrin döyüş-çüsü". Səfəvilər dövləti, Azərbaycan. Hündürlüyü 70 sm. Şəxsi kolleksiya. ABŞ. 2007

İntiqam Ağayev. "Sən hələ vuruşacaqsan". 2012

Xatırlayın

Təsviri sənətin hansı janrlarında müharibə və döyüş səhnələri, tarixi hadisələr və məşhur şəxsiyyətlərin həyatı əks olunub?

Tanış olun

İncəsənətin bir çox növlərində janr bölgüsü mövcuddur, lakin müxtəlif incəsənət sahələrində bu bölgü fərqlidir. Təsviri sənətdə müharibə, döyüş səhnələri və hərbi həyat mövzuları – **batal**¹ (hərbi) janrına; cəmiyyətin həyatında sosial əhəmiyyətli tarixi hadisələrə həsr olunmuş əsərlər isə **tarixi** janra aid edilir.

Batal janrındakı əsərlərdə əsas yeri vətənpərvərlik ruhu, hərbi yürüş və döyüş səhnələri tutur. Bu janrdakı əsərlər yaradan rəssam **batalist** adlanır. Müharibə, döyüş və yürüş səhnələri təsviri sənətdə çox qədim zamanlardan mövcuddur. Qayaüstü rəsmlər, Qədim Şərq relyefləri, qab üzərində qədim yunan təsvirləri, **zəfər tağı**² və sütunlarındakı relyeflər – bu janra aid nümunələrdir. Orta əsrlərdə müharibə və döyüş səhnələrini parça üzərində, xalçalarda, qobelenlərdə, Avropa və Şərq kitab miniatürlərində təsvir edirdilər.

Bilirsinizmi?

Batal janrı rəssamdan təkcə müharibə və ya döyüşü təsvir etmək bacarığı deyil, həm də tarixi həqiqətləri, müxtəlif dövrlərə aid hərbi texnikanı bilmək, təbiəti və döyüş heyvanlarını təsvir etmək qabiliyyətinə dair ustalıq tələb edir.

Tarixi janra rəssamlar qədim zamanlardan müraciət edirdilər. Belə əsərlərdə tarixi hadisələr, görkəmli şəxsiyyətlər, cəmiyyətdə baş verən ictimai əhəmiyyət

¹ **Batal janrı** – fransızcadan “*bataille*” – döyüş, vuruşma mənasını bildirir.

² **Zəfər tağı** – böyük monumental – tənənəli memarlıq abidəsi. Zəfər tağı şəhərin girişində, böyük küçələrdə qaliblərin şərəfinə və ya mühüm hadisələrin xatirəsinə ucaldılır.

li hadisələr təsvir olunurdu. Tarixi janr təsviri sənətin digər janrları – məişət, portret, mənzərə ilə sıx əlaqəlidir.

Bu janrlar qədim zamanlardan meydana gəlsə də, sərbəst janr kimi İntibah dövründə Avropada formalaşmış.

Təsviri sənət qalereyası

Avropa rəssamlarının əsərlərində batal janrı

*Antuan-Jan Qro.
"Napoleon Preysiş-
Eylau yaxınlığında
döyüş meydanında".
Luvr, Paris. 1808*

*Leonardo da Vinçi.
"Anqari ətrafında
döyüş". Luvr,
Paris. Əsərin surəti
(Rubens). 1503–1506*

Düşünün və izah edin

Batal və ya tarixi janrı təsvir etməkdə əsas məqsəd nədir?

Azərbaycan sənətkarlarının tarixi və batal janrlarındakı əsərlərində sanki xalqımıza məxsus vətənpərvərlik ruhu, mərdlik, vətənin qəhrəman oğullarının qarşısında dərin ehtiram hissi əks olunmuşdur.

Təsviri sənət qalereyası

Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında batal və tarixi janrlar

Sadıq Şərifzadə, Mikayıl Abdullayev, Böyükəğa Mirzəzadə. "Babəkin yürüşü". Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi. 1942

Oqtay Sadıqzadə, "Natəvan". Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi. 1983

Tokay Məmmədov. "Qəhrəman Mehdi Hüseynzadə". Tunc, 1958

Azərbaycan təsviri sənətində tarixi və batal janrlarına aid nümunələr Şeki Xan sarayının və Sərdar sarayının tərtibatında, M.Q.İrəvani, M.M.Nəvvabın yaradıcılığında, XX–XXI əsrlərdə isə M.Abdullayev, S.Bəhlulzadə, T.Salahov, S.Şərifzadə və başqa rəssamların əsərlərində öz əksini tapmışdır.

Müasir rəssam təkcə ötən yüzillikdəki sənətkarların misilsiz yaradıcılıq xəzinəsinin yükünü özündə daşımır, o həm də bizim dövlətimizin şərəfli tarixini öyrənməyə, qəhrəmanları ilə fəxr etməyə kömək edir. O, gənc nəsle vətənə məhəbbət hissi aşılayır, vətənpərvərlik ruhunu tarixi hadisələrin, görkəmli şəxsiyyətlərin, milli qəhrəmanların təsviri əsasında möhkəmləndirir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Sadə və rəngli karandaşlar, qələmlər

Müəyyən edin

1. Mövzuda verilmiş rəssamların əsərləri təsviri sənətin hansı növünə və janrına aiddir? Cavabınızı əsaslandırın.

Yaradıcı fəaliyyət

2. Cədvəlləri alboma çəkin, hər bir janrın əsas səciyyəvi xüsusiyyətlərini yazmaqla onu doldurun. Keçilmiş mövzularda rəssamların bu janrlarda olan əsərlərini xatırlayın, janrların ümumi və fərqli cəhətlərini müqayisə edərək qeyd edin.

Janrlar	Janrların xüsusiyyətləri	Janrların yaranması	Rəssamın adı və yaratdığı əsər
Batal			
Tarixi			

Janrların müqayisəli xarakteristikası

Batal janrının xüsusiyyətləri	Batal və tarixi janrların ümumi xüsusiyyətləri	Tarixi janrın xüsusiyyətləri

3. Təsviri sənətin batal və tarixi janrları haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdimat edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Müasir sənətkarların yaradıcılığında batal və tarixi janrlara aid nümunələr sadalayın.

İncəsənətə dair dialog

Ətraf mühitdə baş verən hadisələr insanın həyat və yaradıcılığına təsir göstərə bilərmə?

Xatırlayın

Rəssamlar süjetli əsərlərdə hansı mövzuları təsvir edirlər?

Tanış olun

İspan xalqının fransız işğalçıları ilə qətiyyətli mübarizəsi **romantizm**¹ dövrünün böyük ispan rəssamı Fransisko Qoyyanın qrafika və rəngkarlıq əsərlərində heyratamiz səhnələrlə əbədləşmişdir. Gənclik dövründə Qoyya çox bacarıqlı portret ustası kimi böyük şöhrət qazanmışdı. Onun təsvir etdiyi insanlar özünəməxsus enerji qüvvəsinə, inamına, qabarıq verilmiş milli əlamətlərinə görə seçilirdilər. Bu dövrdə onun yaratdığı tablolarla həyata məhəbbət və təbii gözəlliklər əks olunmuşdur.

“Hərsoq Osunun ailəsi”. Prado muzeyi, Madrid. İspaniya. 1788

Böyük Fransa inqilabından sonra rəssamın tablolarının üslub və xarakteri kəskin dəyişir. Tənhalıq hissi, daxili qarşıdurma, düşmən kəsilmiş ətraf mühit onun əsərlərində daha çox hiss olunur.

Qoyya iki məşhur tablosunda Madrid üsyanını əbədləşdirmişdir. Bu əsərlər faciə və ədalətsizliklərlə doludur. Burada Qoyyanın İspaniyaya görə hiss etdiyi qəlb ağrısı, müharibə və qırğınlara qarşı üsyanı və etirazı əks olunub.

¹ **Romantizm** (fr. *romantisme*) – XVIII–XIX əsrlərdə, klassisizmə zidd olan yeni bir cərəyandır. Bu cərəyan üçün güclü ehtiraslar, insan xarakterlərinin təsviri, mənəvi və yaradıcılıq həyatındakı dəyərlərin təsdiqi daha xarakterikdir. Bütün qəribə, fantastik, bədii, həyatda deyil, əslində, kitablarda mövcud olanları *romantik* adlandırırdılar.

Təsviri sənət qalereyası

Qoyyanın İspaniyanın azad edilməsinə həsr etdiyi tablolar

“Madriddə 2 may 1808-ci il üsyanı”. Prado muzeyi, Madrid, İspaniya. 1814

“1808-ci il mayın 3-də üsyançıların güllələnməsi”. Prado muzeyi, Madrid, İspaniya. 1814

“Kral IV Karlın ailəsi”. Prado muzeyi, Madrid, İspaniya. 1800-1801

Düşünün və izah edin

Rəssamın çəkdiyi portretləri təsvir xarakterinə görə şərh edin. Onlardan hansıları təntənəli və ya kameral portretlərə aid etmək olar?

Bilirsinizmi?

Fransisko Qoyyanın məşhur “Kral IV Karlın ailəsi” tablosu rəngkarlıq üzrə sənətşünas və tənqidçiləri heyran etmişdi. Hələ heç vaxt, heç kim saray adamlarını bu cür təsvir etməyə cəsarət etməmişdi. Qoyya hökmdarın və arvadının mənəvi eybəcərliyini, daxili puçluğunu və lovğalığını kəskin surətdə ifşa etməkdən çəkinməmişdir. Kiçik qızı – Mariya İzabelin zərif obrazı isə mələyi xatırladır.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
 	Fransisko Xose de Qoyya-i-Lusyentes (Francisco José de Goya y Lucientes) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1746–1828
Doğulduğu yer	Saraqosa, İspaniya
Təhsili	rəssam Lusian-i-Martinesin emalatxanası
Ad və mükafatları	kralın birinci rəngkarı (1799); Merkuri planetində bir kraterə Qoyyanın adı verilib
Üslub və texnika	romantizm, tənqidi realizm; rəngkarlıq, qravür
Əsərlərin mövzusu	portret, məişət, batal, tarixi janrlar
Məşhur əsərləri	“Çətir” (1777), “Od” (1793), “İblisin çırağı” (1798), “Su paylayan qız” (1810), “Aktrisa Antoniya Zarate” (1811), “Öz uşaqlarını yeyən Saturn” (1823) və s.

Fransisko Qoyyanın yaradıcılığı haqqında sayt
<http://www.goia.ru/>

“Müharibə fəlakətləri” silsiləsindən ofortlar

“Sağlam düşüncə ilə, yaxud onsuz?”

“Nə böyük cəsarət!”

İspan xalqının taleyi ilə sıx bağlı olan Qoyyanın sənəti həm də “Müharibə fəlakətləri” adlı ofortlarında daha kəskin, dərin və parlaq təsvir olunmuşdur.

Fransisko Qoyyanın yaradıcılığı çoxşaxəli olmaqla, ən müxtəlif janrları əhatə edir. Lakin heç nə tamaşaçının təxəyyülünü rəssamın ömrünün qürub çağında çəkdiyi qaranlıq, həyəcan, yaddaşa ömürlük həkk olunan “Qara tablolar” qədər sarsıtmır.

İspaniya dünyaya Fransisko Qoyyanı – XIX əsrin əsas istiqamətlərinin sələfini bəxş etdi. Qoyyanı öz müasirlərindən fərqləndirən mühüm cəhətlər – sənətinin parlaq fərdiliyi, çılpaq həqiqətə can atması, kortəbii başlanğıcın axtarışı və insan qəlbinin qaranlıq dərinliyinə baxmaq istəyindəki qorxmazlığıdır.

Yeni dövr incəsənətinin təşəkkülü realist rəssam Qoyyanın adı ilə bağlıdır. Onun yaradıcılığı XIX–XX əsrlərin dünya mədəniyyətinin nəinki rəngkarlıq və qrafika sahələrinə, həmçinin ədəbiyyat, dramaturgiya, teatr və kinoya da böyük təsir göstərmişdir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Rəngli karandaşlar, flomasterlər, pastel təbaşirlər, quaş və ya akvarel

Müəyyən edin

1. Rəssam əsərlərində insanların xarakter və hərəkətlərini necə və hansı bədii ifadə vasitələri ilə təsvir edib?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Batal, yaxud tarixi janrda süjetli rəsm çəkin. Çəkdiyiniz rəsmlərdə janrların xarakterik xüsusiyyətlərini göstərməyə çalışın.
3. Fransisko Qoyyanın yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Fransisko Qoyyanın rəngkarlıq və qrafika əsərlərində üslubunun dəyişməsinə səbəb nə idi?
- ✓ Rəssamın yaradıcılığındakı hansı mövzular onun daxili aləmini özündə daha çox əks etdirir?

3. JAK LUI DAVID: TARİXİ OBRAZLAR

İncəsənətə dair dialog

Antik dövrə xas olan xarakterik cəhətlər hansılardır?

Xatırlayın

Antik mədəniyyətin hansı elementlərini rəssamlar öz əsərlərində daha çox təsvir edirdilər?

Tanış olun

Fransız **klassisizminin**¹, **ampir**² və həmçinin fransız rəngkarlığında yeni üslubun – **neoklassisizmin**³ banisi, lideri kimi tanınmış Jak Lui Davidin əsərləri üçün tarixi obrazların cəsarətli dramatizmi daha xarakterikdir.

David “Horatsilərin andı” adlı məşhur tablosunu yaratmaqla yeni inqilabi üslubun – klassisizmin təməlini qoydu. Bu əsərdə dövlətin gücləndirilməsi üçün xalqın birliyini əsk etdirən üç oğul və atanın andı təsvir olunmuşdur. Qoca silahı oğullarına uzadaraq, onların döyüşünə

“Horatsilərin andı”. Luvr, Paris. 1784

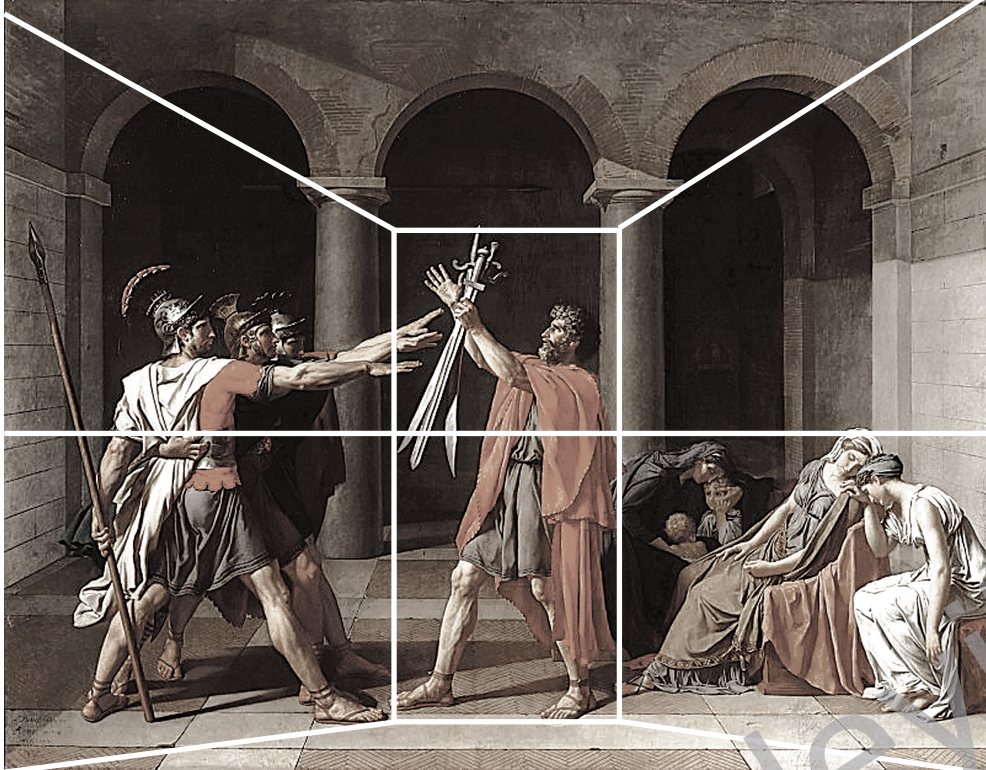
¹ **Klassisizm** (lat. dilində *classicus* – nümunəvi) – XVII–XIX əsrlərdə Qərbi Avropa incəsənətində antik dövrə ideal kimi müraciət edən bədii üslubdur. Klassisist rəssamlar antikliyi ən yüksək nailiyyət hesab edir, onu incəsənətdə etalona çevirərək, təqlid etməyə can atırdılar.

² **Ampir** (frans. dilində *empire* – imperiya) – XIX əsrin əvvəlində, Napoleon Bonapartın Birinci İmperiyası dövründə Fransada meydana gələn incəsənət üslubu (İmperiya üslubu). Ampir – klassisizmin inkişafında sonuncu mərhələdir. Ampir üslubu üçün ən xarakterik cəhətlər – möhtəşəmlik, zəriflik, dəbdəbə, qüdrət və hərbi gücün təcəssümü üçün antik incəsənətə müraciət olunmasıdır.

³ **Neoklassisizm** – XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlində incəsənətdə antik və İntibah dövrünün nailiyyətlərinə, aydın plastik formalara maraq oyadan cərəyan.

xeyir-dua verir. Bu tabloda rəssam gözəllik və zəriflikdən, detalların xırdalıqlarından imtina etmişdir. Üslubda ciddilik, güclü enerji axını hiss olunur.

David tabloda hər bir detallı əsərin başlıca ideyasının açılmasına yönəlmiş, kompozisiya və perspektiv qanunauyğunluqlardan böyük məharətlə istifadə etmişdir.

“Horatsilərin andı” rəssama çox böyük şöhrət gətirdi və inqilab illərində onun taleyində əhəmiyyətli rol oynadı.

Davidin əsərləri üçün ən səciyyəvi cəhətlər – yüksək düşüncə, obrazlı quruluşun səhnə təntənəsi, həcmli işıq-kölgə başlanğıcının kolorit üzərində üstünlüyüdür. O, antik dövrün məşhur qəhrəmanlarını öz tablolarının əsas personajlarına çevirərək, onların obrazları vasitəsilə dövrün yeni ideallarını ifadə edirdi.

Davidin Napoleon Bonaparta olan münasibətini onun yaradıcılığının ayrıca şəxsi hesab etmək olar – rəssam ilk görüşdən onun pərəstişkarına çevrilmişdi. Jak Lui David rəsmi saray rəssamı təyin edilmişdi. Rəssam böyük imperatoru və onun imperiyasını vəsf etdiyi əsərləri üçün xüsusi mebel sifariş edirdi ki, bu da Napoleonun və onun əyanlarının çox xoşuna gəlirdi.

Təsviri sənət qalereyası

“Sen-Bernar aşırımını keçən Napoleon Bonapart”. Malmezon, Paris. 1800

“İmperator Napoleon Tüilridəki kabinetində”. Milli Rəsm Qalereyası, Vaşinqton. Ampir üslubu. 1812

GÖRKƏMLİ RƏSSAMLAR

 	Jak Lui David (Jacques-Louis David) Həyat xronologiyası
Yaşadığı illər	1748–1825
Doğulduğu yer	Paris, Fransa
Təhsili	Kral Rəngkarlıq və Heykəltəraşlıq Akademiyası (1766-1774) (Fransa)
Ad və mükafatları	fransız neoklassisizminin banisi; Milli Konventin deputatı, Fəxri Legion ordeni
Üslub və texnika	klassisizm, ampir, neoklassisizm; rəngkarlıq, qrafika
Əsərlərin mövzusu	mifoloji, tarixi, batal və portret janrları
Məşhur əsərləri	“Senekanın ölümü” (1773), “Knyaz Pototski” (1781), “Sokratın ölümü” (1787), “Məhbusun portreti” (1794), “Marqarita-Şarlotta David” (1813), “Zinaida və Şarlotta Bonapart” (1821) və s.

Düşünün və izah edin

Davidin yaradıcılığında antik üslub necə əks olunmuşdur? O öz əsərlərinə hansı yeniliyi gətirmişdi?

Bilirsinizmi?

Davidin əsərlərinin təsiri bütün hüdudları aşaraq, dəb, mebel və interyer dizaynını istiqamətləndirmiş və əxlaq fəlsəfəsinin inkişafında öz əksini tapmışdı.

David inqilab dövrünün nəhəng rəssamı hesab edilir. O, dünyada inqilabçılara qoşulan ilk böyük rəssam olmuşdur. Davidin yaradıcılığı müasiri olduğu rəngkarlıq sənətinə və bütövlükdə XIX əsr incəsənətinə təsir göstərərək çox böyük əks-səda doğurmuşdu. O hətta digər ölkələrdə incəsənətin istiqamətinə mühüm təsir göstərmişdi. Rəssam azadlıq idealını antik obrazlar vasitəsilə ifadə edən, fransız klassisizminin ən nəhəng nümayəndəsi hesab olunur.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Rəngli karandaşlar, flomasterlər, pastel təbəşirlər, quaş və ya akvarel

Müəyyən edin

- Davidin əsərlərinə nəzər salmaqla ölkədə baş verən hadisələrin onun yaradıcılığına necə təsir göstərdiyini izah edin.

Yaradıcı fəaliyyət

- Sizə öz yaradıcılığı, şəxsiyyəti ilə təsir edən insanın obrazını yaradın. Onun məşğuliyyətini, geyim tərzini çəkməyə çalışın.
- Jak Lui Davidin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.
 - Tanıdığınız Azərbaycanın Milli qəhrəmanları haqqında qısa esse yazın, onların igidliyini tərənnüm edən rəsm çəkin.

Özünüzü yoxlayın

- ✓ Davidin yaradıcılığını fərqləndirən əsas cəhətlər hansılardır?
- ✓ Fransisko Qoyya və Davidin yaradıcılığı nə ilə fərqlənir?

4. JAN OGÜST DOMİNİK ENQR: XƏTT İNCƏSƏNƏTİ

İncəsənətə dair dialoq

Təsviri sənətdə “səlis forma”, “qüsursuz rəsm”, “gözəl siluet” ifadələrini necə başa düşürsünüz?

Xatırlayın

Hansı cərəyanın rəssamları dəqiq forma və ideal rəsmi hər şeydən çox dəyərləndirmişlər?

Tanış olun

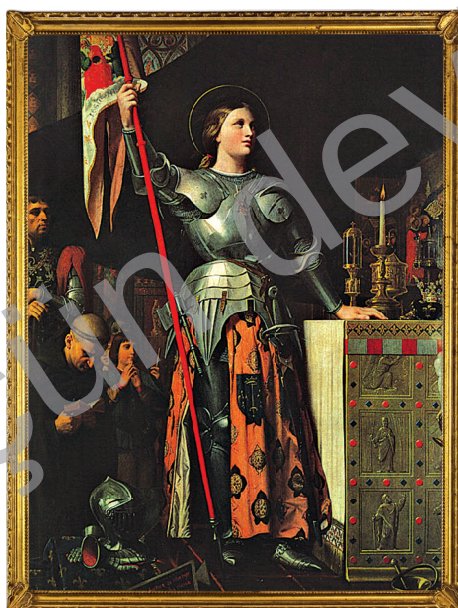
Fransız klassisizminin nümayəndələrindən biri də tarixi və portret janrının görkəmli sənətkarı, rəssam Jan Ogüst Dominik Enqr olmuşdur. O öz müəllimi David kimi, antik dövr və italyan İntibahının rəssamları ilə maraqlanır, Rafaeli əlçatmaz ideal hesab edirdi.

Enqr yaradıcılığında canlı təbiətin qüsurlarından təmizlənmiş ideal, mükəmməl forma yaratmağa can atırdı, “ideal rəsm”i hər şeydən yüksək qiymətləndirirdi. O öz şagirdlərinə belə deyirdi: “Xətt – rəsm deməkdir, bu isə hər şeydir!”

Təsviri sənət qalereyası

“Napoleon imperator taxtında”.
Ordu muzeyi. Paris. 1806

“Janna d’Ark VII Karlın tacqoyma mərasimində”.
Denon rəngkarlıq departamenti, Luvr, Paris. 1854

Rəssamın erkən dövrə aid əsərləri kompozisiyanın klassik quruluşu, incə rəng duyumu, aydın və işıqlı koloritin harmoniyası ilə fərqlənir. Enqre tarixi və dini mövzularda iri kompozisiyalar yaratmağı həyatının əsas işi hesab edirdi. O, antik və orta əsrlər dövrünə müraciət edərək, öz kompozisiyalarına daha çox canlı müşahidə və dini hisləri gətirir.

“Romul – Akronun qalibi”. Luvr, Paris. 1812

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

 INGRES.	Jan Ogüst Dominik Enqr <i>(Jean Auguste Dominique Ingres)</i> Həyat xronologiyası
Yaşadığı illər	1780–1867
Doğulduğu yer	Montoban, Fransa
Təhsili	Tuluza Zərif Sənətlər Akademiyası; Jak Lui Davidin şagirdi
Ad və mükafatları	Fəxri Legion ordeni, Romada Fransız Akademiyasının direktoru
Üslub və texnika	klassisizm, neoklassisizm, akademizm; rəngkarlıq, qrafika
Əsərlərin mövzusu	portret, mifoloji, dini, tarixi süjetlər
Məşhur əsərləri	“Aqamemnon səfirləri Axillesin çadırında” (1801), “Leonardo da Vinçinin ölümü” (1818), “XIII Lüdo- vikin andı” (1824), “Şahzadə de Broqli” (1851) və s.

Enqr yaradıcılığında boyanın qatı çəkilməsini, iri yaxmaları, işıq və rəng effektlərinin artırılmasını qəbul etmirdi. O, yalnız azacıq yarımtonlara keçən lokal rənglərə üstünlük verirdi.

Enqr – karandaşla çəkilməmiş möhtəşəm portretlərin müəllifidir. O, təkcə həmin dövrün insanların özünəməxsus simasını deyil, həm də onların xarakterik cizgilərini hiss edib çatdırı bilmişdir.

“Batalist rəssam Şarl Tevenen”. Şəxsi kolleksiya. 1817

“Madam Baltar və onun qızı Paula”. Şəxsi kolleksiya. 1836

Səlis forma, qüsursuz rəsm, siluetlərin gözəlliyi Enqrin əsərlərinin üslubunu müəyyən edir. Onun əsərləri, yüksək məharəti, xətlərinin sehri bir çox rəssamın yaradıcılığına təsir göstərmişdir. Rəssamın çoxsaylı rəsm əsərləri, arxivi, şəxsi əşyaları Montobandakı Enqr muzeyində saxlanılır.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Sadə və rəngli karandaşlar, flomasterlər, pastel təbəşirlər

Müəyyən edin

1. Rəssamın əsərlərində üslub və obrazlar nə ilə fərqlənir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Portret və ya tarixi mövzuda rəsm çəkin.
3. Jan Ogüst Dominik Enqrin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Enqrin rəngkarlıq əsərlərinin əsasını rəsm təşkil edirmi? Cəvabınızı əsaslandırın.
- ✓ Enqrin yaradıcılığını xarakterizə edən əsas cəhətlər hansılardır?

5.

EJEN DELAKRUA: RƏNG KONTRASTININ DAHİ SƏNƏTKARI

İncəsənətə dair dialoq

Rəng dairəsində bir-birinin qarşısında yerləşən rənglər necə adlanır?

Xatırlayın

Rəng və ton kontrastına aid nümunələr söyləyin.

Tanış olun

XIX əsrin romantik rəngkarlığı haqqında daha dolğun təsəvvürün yaranması üçün tarixi janrın inkişafında misilsiz rol oynamış Ejen Delakruanın əsərlərinə müraciət etmək lazımdır.

Ejen Delakrua – Fransa tarixində müxtəlif hadisələrin süjetləri əsasında çoxlu sayda möhtəşəm tablolar çəkmiş dahi rəssamlardan biridir. Şərq, orta əsrlər və Fransa inqilabı onu eyni dərəcədə ilhamlandırırdı.

“Dante və Vergili” (“Dantenin qayığı”). Luvr, Paris. 1822

Bilirsinizmi?

E.Delakruanın ilk müstəqil əsəri olan “Dantenin qayığı” ona geniş şöhrət gətirir və tənqidçiləri yeni romantik üslubda yaradan rəssam haqqında danışımağa vadar edir. Bu tablounun güclü emosional təsiri ilk növbədə rənglərdən, işıq-kölgədən qeyri-ənənəvi istifadə üsulu ilə izah edilir. Rəngə ikinci dərəcəli münasibət bəsləyən klassik üslubun nümayəndələrindən fərqli olaraq, E.Delakrua rəngi rəngkarlığın ən mühüm elementi hesab edirdi. Tablounun rəng həlli kontrast rənglərdən istifadə edilməklə qüvvətlənir: yaşılımtıl-göy və qəhvəyi fondakı geyimlərin təsvirində şux qırmızı və göy ləkələr çılpaq vücutların açıq rəngli tonlarından kəskin seçilir.

Təsviri sənət qalereyası

Delakruanın tarixi və batal əsərlərində rəng kontrastı

“Azadlıq barrikadaları” və ya “Xalqı aparan Azadlıq”. Luvr, Paris. 1830

“Səlibçilərin Konstantinopola daxil olması”. Luvr, Paris. 1840

“Azadlıq barrikadaları” onun məşhur əsəri olmuşdur. Tablounun mərkəzində azadlığın rəmzi olan gənc qadın təsvir edilib. Onun başında azadlıq və inqilab rəmzi olan frigiya papağı var. Sağ əlində Fransa bayrağını, sol əlində isə silah tutub. Bu tabloda verilmiş hər bir detal əsərin başlıca ideyasını – xalq azadlığı uğrunda mübarizəsini qabartmağa xidmət edir. Əsərdəki fiqurlar – fəhlə, burjua, yeniyetmə – inqilab vaxtı fransız xalqının birliyini bildirir. Rəssam əsas qəhrəmanın sol tərəfində başına silindr qoymuş kişi obrazında özünü təsvir etmişdir.

Delakruanın monumental tabloları özünəməxsus səmimiyyəti və emosional zənginliyi ilə müasirlərini heyran edirdi. Onların əksəriyyəti kəskin tənqiddə tuş gəlmişdi. Buna baxmayaraq, rəssam romantizmin ideallarına sədaqətini qoruyub saxlaya bilmişdi. O, sənətsünas və tənqidçilər tərəfindən rəsmən qəbul edilmək üçün düz iyirmi il çalışdı və nəhayət, ömrünün sonlarında qəbul edildi.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

	Ferdinand Viktor Ejen Delakrua (<i>Ferdinand Victor Eugene Delacroix</i>) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1798–1863
Doğulduğu yer	Paris
Təhsili	Pyer Narsiss Gerenin şagirdi; Zərif Sənətlər Məktəbi
Ad və mükafatları	Fəxri Legion ordeni kavaleri
Üslub və texnika	romantizm; rəngkarlıq, qrafika
Əsərlərin mövzusu	tarixi, batal, natürmort janrları
Məşhur əsərləri	“Gavur ilə paşanın döyüşü” (1826), “Sardanapalın ölümü” (1827-1828), “Əlcəzair qadınları öz otaqlarında” (1834), “Frederik Şopenin portreti” (1838), “Ərəb atlarının dalaşması” (1860) və s.

Ejen Delakruanın yaradıcılığı haqqında sayt
<http://www.goia.ru/>

Bu maraqlıdır

Delakrua natürmort və vəhşi heyvanların şəkillərini çəkməyi çox sevərdi.

“Mərakeşdə şir ovu”. Ermitaj,
Sankt-Peterburg. 1854

“Lanqustlarla natürmort”. Luvr,
Paris. 1826–1827

Delakruanın əsərlərini bir qədər aralıdan seyr etmək lazımdır. Yaxından onlar səliqəsiz və kobud çəkilməmiş kimi təsir bağışlayırlar. Bu, onunla izah edilir ki, Delakrua həmişə cəld tempdə işləyib. Adətən, o, tablonun süjet və kompozisiya

həllini uzun müddət düşünər, çoxlu qaralama çəkərdi, lakin fırçanı əlinə aldıqda onu ilhamlandıran hisləri kətan üzərində əbədiləşdirməyə tələsərdi. Əhvali-ruhiyyə, demək olar ki, romantik üslubun əsas prinsiplərindən biridir.

Düşünün və izah edin

Delakruanın əsərlərində hansı əhvali-ruhiyyə daha çox hiss olunur? Öz fikrinizi əsaslandırın.

Dünya təsviri sənət tarixinə E.Delakrua çox böyük rəng ustası kimi daxil oldu. Rəssamlar arasında o, ilk dəfə rəng problemini irəli sürdü və bunu elmi cəhətdən əsaslandırdı. E.Delakrua bütün yaradıcılığı boyunca boyaların ahəngdar uyğunluğu, rəng kontrastları və qarışıq rənglərin tətbiqi problemləri ilə maraqlanırdı. Onun bu sahədəki nailiyyətləri **impressionistlər**¹ tərəfindən qəbul olundu və onların yaradıcılığında daha da inkişaf etdirildi.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Pastel təbəşirlər, quaş

Müəyyən edin

1. Rəssam əsərlərində rəng kontrastını müəyyənləşdirərək şərh edin.

Yaradıcı fəaliyyət

2. Rəng kontrastından istifadə etməklə tarixi rəsm və ya natüramort çəkin.

Sənətkar məsləhəti

Rəsminizdə aşağıdakı kontrast rəng cütliklərindən istifadə edin:

sarı	↔	bənövşəyi	sarımtıl-narıncı	↔	göyümtül-bənövşəyi
narıncı	↔	göy	qırmızımtıl-narıncı	↔	göyümtül-yaşıl
qırmızı	↔	yaşıl	qırmızımtıl-bənövşəyi	↔	sarımtıl-yaşıl

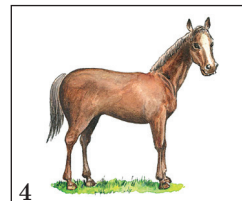
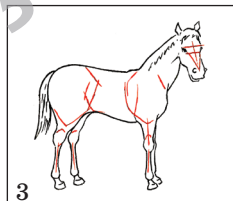
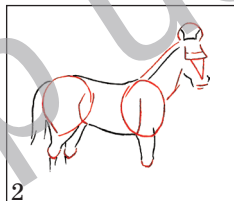
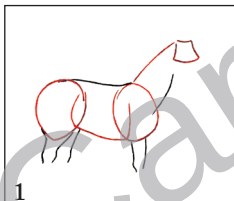
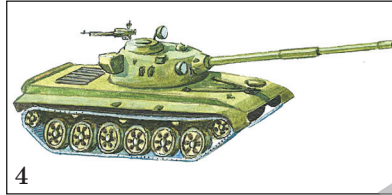
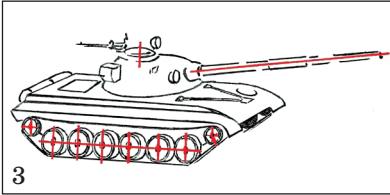
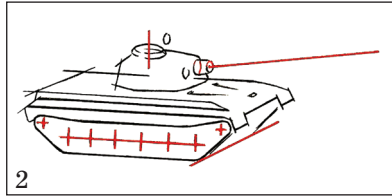
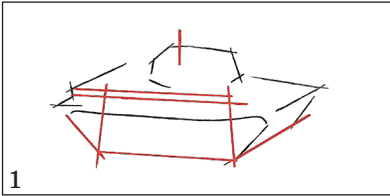
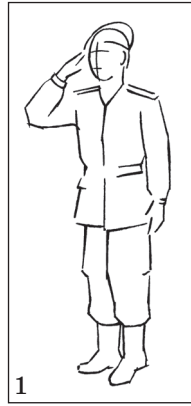
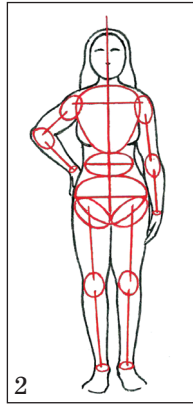
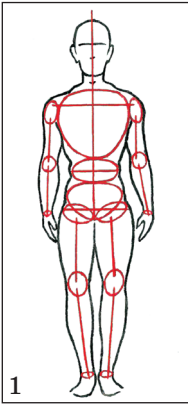
3. Ejen Delakruanın yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Romantik üslubda əsərlər yaradan rəssamlar, hansı süjetlərin təsvirinə üstünlük verərdilər?
- ✓ Delakruanın yaradıcılığının mühüm xüsusiyyətlərini sadalayın.

¹ **İmpressionizm** (fr. *Impressionnisme*, yəni *impression* – “təəssürat”) – XIX əsrin ortalarında Fransada rəngkarlıq sahəsində meydana çıxmış və sonralar bütün dünyaya yayılmış üslubdur. İmpressionistlər bu üslubda yaradan rəssamlardır.

“Təsviri sənətdə tarixi hadisələr və qəhrəmanlıq mövzusu”
bölməsi üzrə tarixi və batal mövzularda çəkəcəyiniz rəsmlərdə verilməmiş təsvir mərhələlərindən istifadə edə bilərsiniz.

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Tarixi və batal janrlarda təsvir olunmuş əsərləri müəyyən edin.

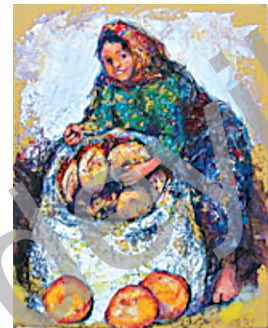
Kəmaləddin Behzad. "Teymur və Misir sultanının döyüşü" (fragment). "Teymurilərin Zəfərnəməsi". Güllüstan sarayının kitabxanası. Tehran. XV əsr

*Taghi Taghiyev.
"Koroglu". 1943*

*Vidadi Nərimanbəyov.
"Müharibə yollarında". 1967*

*Ramiz Abbasov.
"Təndir". 2013*

2. Batal janrının əsas xüsusiyyətlərini sadalayın.
3. Tarixi janrda, adətən, nələr təsvir olunur?
4. Əsərləri verilmiş ardıcılığa əsasən müəyyən edin:

Məişət janrı

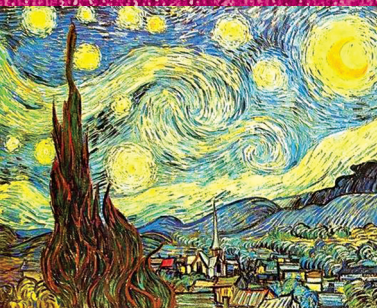

Batal janrı

Tarixi janr

2

**TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ
YENİ DÖVRÜN BƏDİİ
İFADƏ VASİTƏLƏRİ**

6. İMPRESSIONİZM: TƏSSÜRATLARIN POEZİYASI

İncəsənətə dair dialog

Orta əsr rəngkarlığı müasir dövr sənət nümunələrindən nə ilə fərqlənir?

Xatırlayın

Rəngkarlıqda üslubların meydana gəlməsi və inkişafı haqqında nə bilirsiniz?

Tanış olun

XIX əsrin ortalarındanək rəssamlar emalatxanalarda, studiyalarda insan, mənzərə və ya tarixi hadisələr mövzusunda əsərlər yaradırdılar. Sonralar rəssamlar rəngkarlıqda yaradıcılıq zamanı yeni yanaşma və metodlardan istifadə etməyə başladılar. Artıq onları **akademizmin**¹ məqsəd və vasitələri qane etmirdi. İncəsənət tarixində ilk dəfə bir qrup gənc rəssam əsərlərini emalatxanada deyil, açıq havada yaratmağı özləri üçün qaydaya çevirdi. Onlar dəyişən mühitdə işıq və rəng keçidinin bütün məqamlarını dəqiqliklə təsvir etdilər. Parisdə keçirilən sərgidən sonra bu rəssamları *impressionistlər* adlandırdılar. Bu söz onların yaratdığı əsərlərə çox uyğun gəlirdi, çünki rəssamlar bilavasitə gördüklərindən aldığı təəssüratları təsvir edirdilər.

Bu maraqlıdır

“İmpressionizm” termini ilk dəfə tənqidçilərdən biri tərəfindən Klod Monenin mənzərə əsəri olan “Təəssürat. Doğan günəş” haqqında yazısında istifadə edilmişdir. Bu yazıdakı “İmpressionistlər” (“Təəssüratçılar”) ləqəbini gənc rəssamlar öz qruplarının adı kimi qəbul etdilər.

*“Təəssürat. Doğan günəş”.
Marmottan-Moné muzeyi, Paris. 1872*

¹ **Akademizm** – təsviri sənət tarixində istifadə edilən termin olub, rəssamlıq akademiya-larında bədii sistemlərin, istiqamətlərin, antik və İntibah incəsənətinin təqlididir.

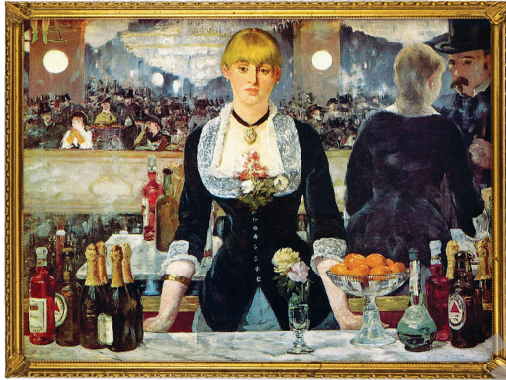
İmpressionistlər əsərlərində ətraf aləmin təsvirinə yeni tərzdə yanaşırdılar. Onların əsərlərində insan fiqurları və əşyaların əhatə olunduğu işıq və hava mühiti çox böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu əsərlərdə külək, yağışdan sonra nəm olan, günəşdən sonra isə qızaran torpaq hiss olunurdu. İmpressionistlər təbiətin heyrətamiz rəng zənginliyini görməyə və göstərməyə çalışırdılar.

Kamil Pissarro. "Parisdə opera keçidi" (Sulu qar effekti. Səhər). Dövlət Təsviri Sənət Muzeyi, Moskva. 1898

Ogüst Rənuar. "Gəzinti". Qətti muzeyi, Los Angeles. 1870

Eduard Mané. "Fokli-Berjerdə bar". Barburqo və Kurto İnstitutunun qalereyası, London. 1882

Klod Mone. "Xanım Sent-Adress bağında". Dövlət Ermitajı, Sankt-Peterburq. 1886

İmpressionizm akademik rəngkarlıqdan fərqlənir, ilk növbədə ona görə ki, impressionistlər konturdan imtina edərək, onun əvəzinə kiçik ölçülü, kontrast rəngli yaxmalardan istifadə edirdilər. Beləliklə, boyaları palitrada qarışdırmadan, onları kətan üzərinə düzgün yaxmaqla lazımi rəngi almaq mümkün oldu. Bu, sonralar onların qara rəngdən tamamilə imtina etməsinə səbəb oldu.

Zaman keçdikcə impressionistlər əsər üzərində bütün işləri emalatxanada cəmləşdirməkdən tamamilə imtina edir və **plener**² üstünlük verirlər. Plener sayəsində boyalar tübiklərdə – kiçik borucuqlarda istehsal olunmağa başladı. Ağzı bağlı qablarda qaldığından boyalar qurumurdu. O vaxta qədər isə rəssamlar boyaları öz emalatxanalarında hazırlamalı olurdular.

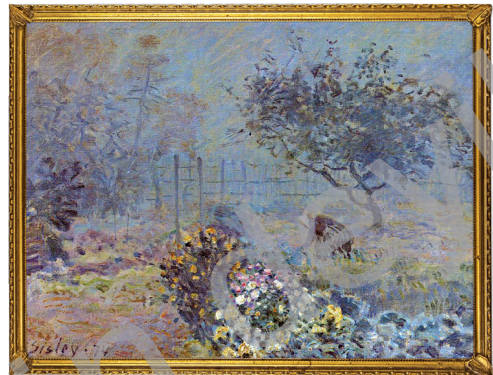
Düşünün və izah edin

İmpressionizm dövründə rəngkarlıqda hansı dəyişikliklər baş verdi?

İntibah (Renessans) dövrünün əsərlərində olduğu kimi, impressionizm üslubunda olan əsərlər də perspektivin qaydaları və qavrama bacarıqları üzərində qurulurdu. İmpressionistlər üçün rəsmdə nə təsvir olunması o qədər də əhəmiyyətli deyildi, lakin necə təsvir olunması çox vacib idi. İmpressionistlər əsərlərində həyatı yalnız müsbət tərəflərdən təqdim edirdilər, aclıq, xəstəlik, ölüm kimi sosial problemlərə toxunmurdular. Rəssamlar tez-tez insanları istirahət və ya əyləncə zamanı hərəkətdə, müəyyən bir yerin görünüşündə, müəyyən işıqda çəkirdilər. Onların əsərlərinin başlıca motivlərindən biri də təbiət idi.

Gustav Kaybot. "Britaniya kvartalında yağışlı bir gün". İncəsənət İnstitutu, Çikaqo. 1877

Alfred Sisley. "Dumanlı səhər". D'Orse muzeyi, Paris. 1874

İmpressionizm üslubunun meydana gəlməsinə təkan verən əsas səbəblər o dövrdə çox mühüm elmi kəşflərdən sayılan fotosəkin ixtira edilməsi, "rəng dairəsi" nəzəriyyəsinin meydana çıxması və boya tübiklərinin ixtirası idi.

² **Plener** (fransızca *plein air*, mənası – açıq hava) – təbii işıq və təbii şəraitdə təsvir edilən rəngkarlıq texnikasıdır. Plener rəngkarlığı rəssamların açıq havada işləməsi nəticəsində yaranıb.

Klod Mone, Eduard Mane, Edqar Deqa, Kamil Pissarro, Qustav Kaybot, Pol Sezan, Ogüst Renuar, Alfred Sisley və başqaları impressionizm cərəyanının ən məşhur rəssamlarından sayılırlar.

İmpressionistlərin yaradıcılıq yolu elə də asan olmamışdır. Əvvəlcə onları qəbul etmirdilər, çünki rəngkarlıq əsərləri çox cəsarətli və qeyri-adi görünürdü. Amma onlar geri çəkilmədilər, nə yoxsulluq, nə də aclıq onları öz yollarından imtina etməyə məcbur edə bildi.

İmpressionizm – XIX əsrdə Fransada mövcud olan ən böyük bədii hərəkət idi. İmpressionizm müasirlərinin yaddaşında inqilab edərək, yeni üfüqlər açdı, incəsənətin inkişafına, yeni konsepsiya, cərəyan və formaların yaranmasına təkan verdi.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Sadə karandaş və qələmlər

Müəyyən edin

1. İmpressionist rəssamların əsərlərində ümumi cəhətlər hansılardır?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Verilmiş cədvəl albomda çəkin və impressionizmin əsas xüsusiyyətlərini qeyd edin.

İmpressionist rəssamlar	Rəssamların yaradıcılıq dövrü	İmpressionizmin əsas xüsusiyyətləri

3. İmpressionizm və onun görkəmli nümayəndələri haqqında əlavə məlumat toplayaraq esse yazın və ya təqdimat hazırlayın.

Özünü yoxlayın

- ✓ İmpressionist rəssamların əsərlərinin başlıca mövzusu nə idi?
- ✓ Təsviri sənətin inkişaf tarixində impressionizmin əsas rolu nədən ibarətdir və o, müasir incəsənətin inkişafına necə təsir göstərmişdir?

7.

OSKAR KLOD MONE: İŞIQ VƏ RƏNG
VURĞUNLUĞU

İncəsənətə dair dialoq

Rəngkarlıqda işıq və rəng arasında hansı əlaqə mövcuddur?

Xatırlayın

Rəng dairəsində rənglər və onların xüsusiyyəti haqqında danışın.

Tanış olun

İmpressionizm dövrünün görkəmli sənətkarlarından biri fransız rəssamı Klod Mone idi. Monenin işıq və rəngə vurğunluğu onun çoxillik tədqiqat və eksperimentlər aparmasına səbəb olmuşdur. Təbiətin çox sürətlə, bir anda dəyişən çalarlarını kətan üzərinə köçürmək istəyi onun əsas məqsədi idi. O, Sena çayı boyunca, ona emalatxananı əvəz edən qayıqla hərəkət edərdi. Mone hava şəraitində daimi və lokal rənglərin olmadığını aşkar etmişdi. O, hava şəraitindən asılı olaraq daim dəyişən rənglərin ötəri təəssüratlarını təsvir etməyi qarşısına başlıca məqsəd qoymuşdu.

Təsviri sənət qalereyası

Eduard Mane. "Klod Mone qayıq-studiya-sında". Münhen, Yeni Pinakoteka. 1874

Klod Mone. "Arjanteydə körpü". Milli İncəsənət Qalereyası, Vaşinqton. 1874

Düşünün və izah edin

Klod Monenin "Arjanteydə körpü" əsərində fəsil, rəng çalarları və perspektiv arasında hansı əlaqə var?

“Laləli çəmənlik” əsərinin təhlili

D'Orse muzeyi. Paris, Fransa. 1873

Klod Monenin “Laləli çəmənlik” tablosu impressionist rəssamların ilk sərgisində təqdim olunan əsərlərdəndir.

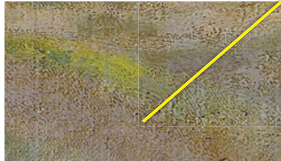
1.

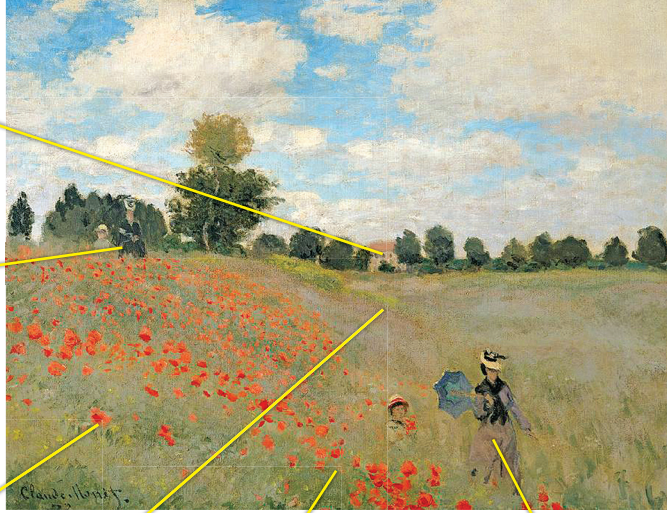
2.

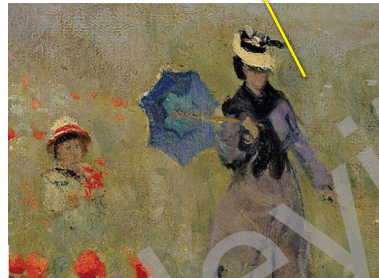
3.

4.

5.

6.

1. Ağaclar arasındakı ev. Tabloda arxa planda çəkilmiş ev üfük xəttində yerləşir. Onun dam örtüyü tablonun arxa və ön planını bir-biri ilə əlaqələndirir, divarları isə tünd-yaşıl çəmən və səma arasında fərqi yumşaldaraq, sanki yüngül rəng keçidi əmələ gətirir.

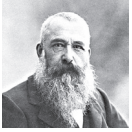
2. Arxa plandakı fiqurlar. Əsərdə hərəkət hissini çatdırmaq istəyən Mone təpənin başında daha iki fiqurun təsvirini vermişdir. Onlar çəmənlikdə çətinliklə görünən cığır vasitəsilə ön planda verilmiş fiqurlarla əlaqələndirilmişlər.

3. Sarı cizgilər. Əsərdə qırmızı rəngin üstünlük təşkil etməsinə baxmayaraq, Mone sarı cizgiləri – sarı gülləri bütün kompozisiya boyu həm ön plandakı lalələr arasında, həm də arxa planda səpələmişdir.

4. Sönük tonlar. Əsərin çox böyük bir hissəsində fırça ilə yaxılmış kiçik yaxmalar sanki görünür. Lakin bu hissədə olan sönük tonlar əlvan, al-qırmızı cizgilərlə qabardılmışdır.

5. Yaşıl üzərində qırmızı. Mone qırmızı lalələr və yaşıl otlar arasındakı rəng kontrastına heyranlıq duyurdu. Lalələrin onda oyatdığı təəssüratı çatdırmaq istəyən Mone çiçəkləri dəqiqliklə çəkmədən, onları perspektivdə uzaqlaşaraq kiçilən qırmızı yaxmalarla göstərmişdir.

6. Ön plandakı cütlük. Rəssam ön plandakı oğlanın üz cizgilərini üç nöqtə ilə qeyd etmişdi. Onun şlyapasındakı lenti Mone eynilə lalələrin rəngi kimi qırmızı boyamışdır. Xanımın əlindəki göyümtül-bənövşəyi rəngli çətir solğun otun fonunda əlvan və aydın seçilir.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
 <i>Claude Monet</i>	Oskar Klod Mone <i>(Oscar Claude Monet)</i> <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1840–1926
Doğulduğu yer	Paris, Fransa
Təhsili	Qavrada E.Budenın tələbəsi (1858–1859), Syusis Akademiyası (1859–1860) və Parisdə Qleyrin emalatxanası (1862–1863)
Ad və mükafatları	impressionizmin yaradıcılarından biri; Merkuridə krater Monenin şərəfinə adlandırılmışdır
Üslub və texnika	impressionizm; rəngkarlıq
Əsərlərin mövzusu	mənzərə, natürmort, portret
Məşhur əsərləri	“Arjanteydə yelkənlər” (1872), “Lançdan sonra” (1873-1876), “Mannport: Etret qayasının tağı” (1883), “Su zanbaqları” (1916) və s.

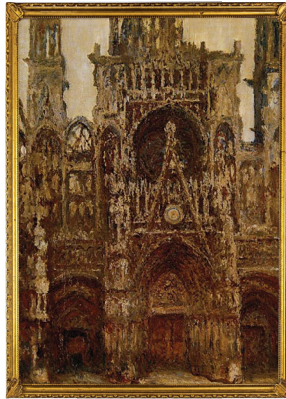
Klod Monenin əsərlərində işıq və rəng

Mone, əsasən, mənzərə janrında əsərlər yaradıb. O, eyni mənzərənin günəşli və ya buludlu havada, səhər və ya axşam işığında tamamilə fərqli təəssürat oyatdığına diqqət yetirmişdir. Bu təəssüratlar Monenin “London parlamenti”, “Ruan kilsəsi” və “Ot tayası” silsiləsindən olan əsərlərində çox yüksək səviyyədə verilmişdir.

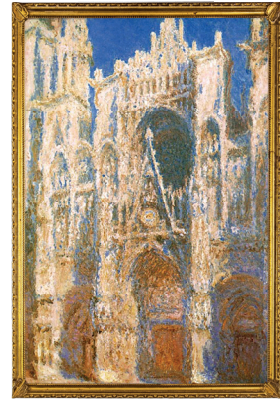
Monenin əsərləri rəngkarlıqda yeni cərəyanın – impressionizmin yaranmasına səbəb oldu. O özü isə bu cərəyanın ən görkəmli və məşhur nümayəndəsi kimi tanındı. Mone bütün ömrü boyu impressionizmin əsas qaydalarına sadıq qalaraq yaratdığı müasir həyat səhnələrini, mənzərələri kətan üzərində və açıq havada – plenerdə işlədi.

“Ruan kilsəsi”. Silsilə. 1892–1894

*“Ruan kilsəsi”. A.S.Puşkin
ad. Dövlət Təsviri Sənət
Muzeyi, Moskva. 1892*

*“Ruan kilsəsi”. Qəhvəyi
tonların harmoniyası.
D’Orse muzeyi, Paris. 1892*

*“Ruan kilsəsi”.
D’Orse muzeyi,
Paris. 1894*

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Quaş, akvarel

Müəyyən edin

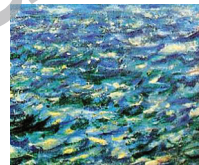
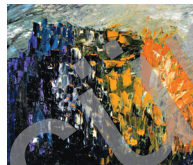
1. Verilmiş əsərlərdə obyektlər üzərində işıq-kölgəni göstərin və Monenin onları günün hansı vaxtında təsvir etdiyini izah edin.

Yaradıcı fəaliyyət

2. Siniflə şəhərə ekskursiya edin və impressionizm üslubunda plenerdə naturadan xoşunuza gələn mənzərənin, hər hansı bir küçənin rəsmini çəkin. Rəsinizdə ilin fəslini, günün vaxtını nəzərə alın.

Sənətkar məsləhəti

Palitrada boyaları qarışdırmadan, təmiz halda vərəqə böyük yaxmalar vuraraq, birbaşa lazım olan rəngi almağa cəhd edin.

3. Klod Monenin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünüzü yoxlayın

- ✓ İmpressionizmin inkişafında Klod Monenin rolu nədən ibarət idi?
- ✓ Klod Monenin yaradıcılığını fərqləndirən əsas xüsusiyyətləri şərh edin.

İncəsənətə dair dialog

Təsviri sənətin hansı janrı vasitəsilə obyektlərdə forma, işıqlanma və rəng təzahürlərini daha yaxşı görmək olar?

Xatırlayın

Natürmort necə yaranıb? Natürmortun çəkilməsində nəyi nəzərə almaq vacibdir?

Tanış olun

Natürmort özünün həm çiçəklənmə, həm də tənəzzül dövrlərini yaşamışdır. İntibah dövründə XV–XVI əsrlər rəssamlarının yaratdıqları tablolarla natürmort çox sadə bir yer tuturdu: əşyalar sanki tablonun küncünə sığınmış kimi təsvir olunurdu. Natürmort janrının ən yüksək inkişaf dövründə XVII əsrdə əşyalar artıq əsərin “əsas qəhrəmanı” kimi təsvir edilirdi.

Frans Sneyders.
“Ov quşu ilə natürmort”.
Şəxsi kolleksiya.
1630

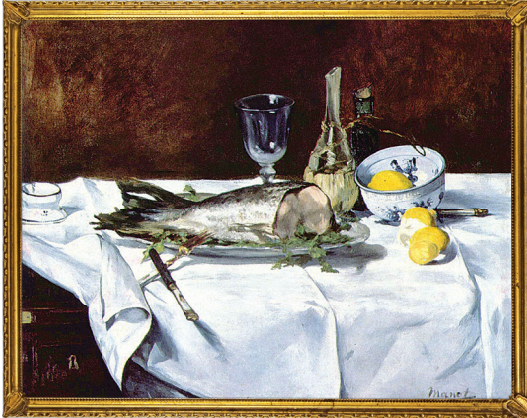
Sandro Botiçelli. “Müqəddəs Avqustin”.
İntibah dövrü. Onisanti kilsəsinin freskası.
Florensiya. 1480

XVII əsrdən etibarən natürmort Avropada müstəqil janr kimi meydana çıxdı, daha parlaq və dərin məzmunu ilə Flandriya və Niderlandda çiçəklənərək inkişaf etdi. Bu dövrdə milli məişətin xüsusiyyətlərini, təbiətin nemətlərini, sadə insanların əməyini və yaşayış tərzini özündə əks etdirən əşyalar rəssamların diqqətini daha çox cəlb edirdi. Məhz bu dövrdə məişət, mənzərə və natürmort kimi müstəqil janrlar meydana gəldi.

Realist üslubda yaradılmış natürmort öz inkişafını böyük fransız impressionisti Eduard Manenin yaradıcılığında tapmışdır. O, natürmortlarda kompozisiyanı sadələşdirmək üçün əşyaların sayını azaldırdı. Manenin natürmortlarında o dövr sənətkarlarının çox sevdiyi hədsiz yüklənməyə və yaxud süni yaradılmış mürəkkəbliyə rast gəlmək mümkün deyil.

Təsviri sənət qalereyası

Eduard Manenin natürmortlarında kompozisiya, rəng və işıq

“Qızılbalıqla natürmort”. Şəxsi kolleksiya. 1869

“Yasəmən dəstəsi”. Qədim Milli Qalereya, Berlin. 1883

GÖRKƏMLİ RƏSSAMLAR

 	Eduárd Mané (fr. Edouard Manet) Həyat xronologiyası
Yaşadığı illər	1832–1883
Doğulduğu yer	Paris, Fransa
Təhsili	Paris Zərif Sənətlər Məktəbi, T.Kutürün emalatxanası
Ad və mükafatları	İmpressionizmin yaradıcılarından biri; Fəxri Legion ordeni
Üslub və texnika	impressionizm; rəngkarlıq
Əsərlərin mövzusu	natürmort, portret, mənzərə, həyatı süjetlər
Məşhur əsərləri	“İspan gitarraçısı” (1860), “Türlidə musiqi” (1862), “Üzüm, şaftalı və badam” (1864), “Eyvanda” (1868), “Emalatxanada səhər yeməyi” (1868), “Qayıqda gəzinti” (1874), “Ağ pionlar” (1864) və s.

Düşünün və izah edin

Manenin natürmortlarında ən çox nəzərə çarpan nədir?

Natürmort janrı özünəməxsus prinsipləri ilə fərqlənir. Natürmort o zaman sənət əsərinə çevrilir ki, orada rəssam natürmortun süjetini, kompozisiya xüsusiyyətlərini, formasını, rəng çalarlarını vahid bir tamlıq kimi görə bilir.

Mane fransız tənqidçilərinin arabir hücumlarına məruz qalmış yenilik gətirən rəssam idi. E.Mane 1882-ci ildə Fransanın ən böyük mükafatı olan Fəxri Legion ordeni ilə təltif edildikdən sonra rəsmi olaraq tanındı və məşhurlaşdı.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Quaş, akvarel, pastel təbəşirlər

Müəyyən edin

1. Hansı natürmortda kompozisiya düzgün yerinə yetirilmişdir? Öz seçiminizi əsaslandırın.

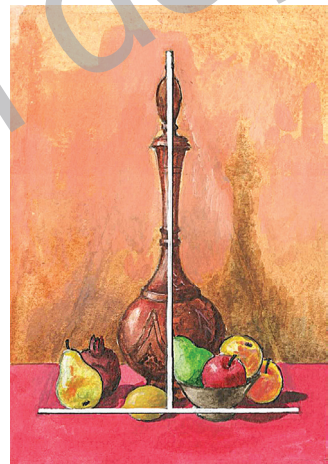
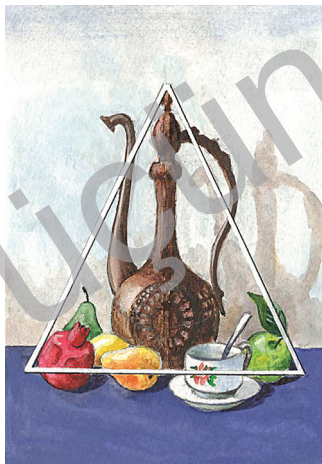
Yaradıcı fəaliyyət

2. Xoşunuza gələn əşyalardan ibarət natürmort çəkin.

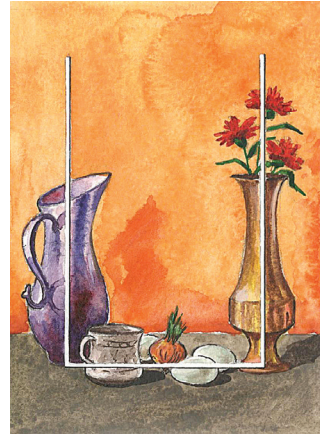
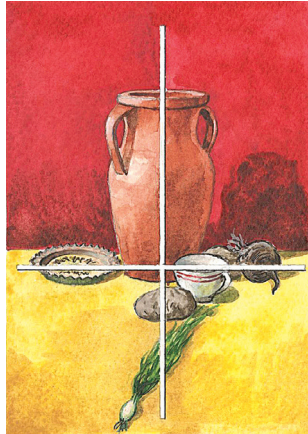
Sənətkar məsləhəti

Vərəq üzərində rəsmnin kompozisiyasının işlənilməsi

Kompozisiya yaradarkən kağızın ölçüsü, əşyaların yerləşməsindəki ritmik ardıcılıq, simmetriya (asimmetriya), tarazlıq, kontrast, dərinlik – çox vacibdir.

1. Əşyalar seçilir;
2. Natürmortdakı bütün əşyaların ən yaxşı göründüyü nöqtə müəyyənləşdirilir;
3. Son kompozisiya axtarırları birbaşa natürmortun qurulması üzərində aparılır (nəyisə götürürük, nəşə əlavə edirik, əşyaların yerini dəyişirik);

4. Çəkiləcək kompozisiyaya uyğun olaraq, kağızın formatını, şaquli və ya üfüqi vəziyyətini seçirik. Vərəqdə natürmorta aid olan bütün əşyalar elə təsvir olunmalıdır ki, vərəqin səthi üzərində yerləşməklə yanaşı, bu məkanda onların yeri dar olmasın (yaxud gözdən itməsin).

Əsər üzərində işləyərkən formatın seçimi vacibdir. Onun müəyyən edilməsi rəssamın nə düşündüyündən asılıdır.

Kvadrat format kompozisiyada sabitlik, statiklik təəssüratı yaradır.

Şaquli format möhtəşəm təntənə, monumentallıq təəssüratı yaradır.

Üfüqi formatdan geniş panoram məkənin təsviri zamanı istifadə edilir.

5. Əşyaların siluətlərini vərəq üzərində yüngül xətlərlə çəkmək lazımdır. Əgər kompozisiya düzgün qurulubsa, onda birbaşa rəsmə başlamaq olar.
6. Ton və işıq həlli tapılır.

3. Eduard Manenin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Natürmortun qurulmasında əsas nədir?
- ✓ Eduard Mane yaradıcılığını fərqləndirən əsas xüsusiyyətlər hansılardır?

İncəsənətə dair dialoq

İnsanların gündəlik həyatını əks etdirən rəsm əsərləri necə adlanır?

Xatırlayın

Məişət janrı nə vaxt yaranıb?

Tanış olun

Məişət janrına çox qədim nümunələrdə rast gəlinə də, onun əsas xüsusiyyətləri XIV–XV əsrlərdə yaranmışdır. XVI əsrdən başlayaraq bir çox Avropa rəssamlarının yaradıcılıq fəaliyyəti nəticəsində o, daha da inkişaf edərək müstəqil janra çevrilmişdir. Məişət janrının sonrakı inkişafı XVIII əsr fransız rəssamlarının yaratdığı gözəl həyat və məişət səhnələri ilə əlaqədar olmuşdur.

XIX–XX əsrlərdə məişət janrında yeni xüsusiyyətlər yer alır: kəskin xarakterli, müxtəlif hadisələrin və psixoloji durumların təsvirinə maraq artır, sənətkarlar əbədi məişət sirlərini açmağa cəhd edirlər. Dünyanın şən, şux qavranılması bütövlükdə bütün impresionizmə xas olan cəhətdir, lakin Ogüst Renuarın yaradıcılığında bu cəhət daha aydın nəzərə çarpır.

Təsviri sənət qalereyası

Ogüst Renuarın əsərlərində məişət janrı

“Loja”. Kurto İnstitutunun qalereyası, London. 1874

“Mulende la Qaletdə bal”. D’Orse muzeyi, Paris. 1876

Onun əsərlərində tez-tez məişət və mənzərə janrları qarışır, təbii işıqla işıqlandırılmış insan fiqurları, adətən, pəncərə önündə, köşkdə və s. bu kimi şəraitdə təsvir olunur.

Düşünün və izah edin

Renuarın əsərlərində hansı kontrast müşahidə olunur?

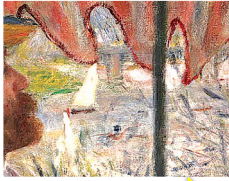
G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
 <i>P. Renoir</i>	Pyer Ogüst Renuar (Pierre-Auguste Renoir) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1841–1919
Doğulduğu yer	Limoj, Fransa
Təhsili	Şarl Qleyrin şagirdi, Zərif Sənətlər Məktəbi
Ad və mükafatları	Fəxri Legion kavaləri
Üslub və texnika	impressionizm; rəngkarlıq
Əsərlərin mövzusu	portret, mənzərə, natürmort, məişət
Məşhur əsərləri	“Bahar çiçəklərindən dəstə” (1866), “Qurbağa gölü” (1869), “Yelləncəklər” (1876), “Aktrisa Janna Samarinin portreti” (1877), “Madam Şarpantye öz uşaqları ilə” (1878), “Səhər yeməyindən sonra” (1879), “Bujivaledə rəqs” (1883), “Fortepiano arxasında qızlar” (1892) və s.
Müdrək fikirləri	<i>Mən əminəm ki, rəsm əsəri xoş, şən və cazibədar olmalıdır! Dünyada darıxdırıcı şeylər, onsuz da, həddən artıq çoxdur və öz əsərlərinlə onların sayını artırmağa dəyməz.</i>

“Avarçəkənlərin səhər yeməyi” əsərinin təhlili

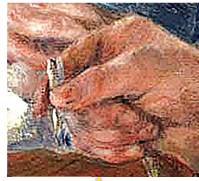
Filips kolleksiyası. Milli qalereya, Vaşinqton. 1881

Əsər Sena çayında, Şatu yarımadasında yerləşən “Furneza” restoranında yaradılmışdır. O dövrdə çox dəbdə olan bu yerdə, adətən, rəssamlar, şairlər, aktyorlar və cəmiyyətin digər yaradıcı nümayəndələri görüşür və vaxt keçirirdilər; görüşün məhz burada keçirilməsinə səbəb isə cəmiyyətdə çox dəbdə olan avarçəkəməyə aludəlik idi. Kətan üzərində sanki şəhər kənarında dincəlməkdə olan xoşbəxt adamların sərbəst və canlı ab-havası yaradılmışdı.

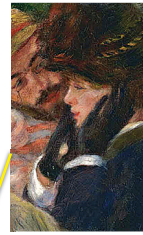
1.

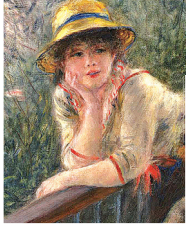
2.

3.

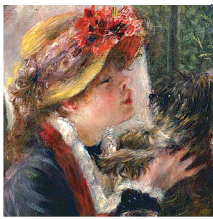
4.

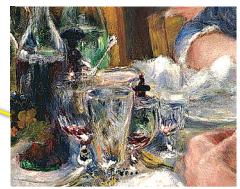
5.

6.

7.

1. Çay. Eyvanı əhatə edən günlüyün kənarı və yarpaqlar arasından çayda üzən yelkənli qayıq görünür. Günlüyün dilikli kənarı yelkənlə kəsişərək, sanki əsərdə ön və arxa plan arasında əlaqə yaradır.

2-3. Xarakterik jestlər. Rəssam təsvir etdiyi personajların xarakterini və sosial vəziyyətini, əhvali-ruhiyyəsini təsvir etmək üçün geyimlərdən, hərəkət və jestlərdən istifadə etmişdir. Aktrisa kimi geyinmiş bir qadın əlləri ilə şlyapasını düzəldir. Avarçəkən isə stulda oturaraq əlində siqaret tutub.

4. Ayırıcı xətt. Arxa planda dayanmış qız ön planda verilmiş ümumi qrupdan eyvanın məhəccəri vasitəsilə ayrılmışdır.

5. Qırmızı işıltılar. Renuar əsərin elementlərini bir-biri ilə uyğunlaşdırmaq üçün al-qırmızı rəngli parıltılar əlavə etmişdir. Məsələn, ön planda oturmuş qadının qırmızı yaxalığı arxa planda əlində fincanla təsvir edilmiş qadının geyimindəki qırmızı detallarla uyğundur.

6. Rəssamın həyat yoldaşı. Əsərdə balaca küçüklə təsvir olunmuş Alina Şaripo sonralar Renuarın həyat yoldaşı olmuşdur. Küçüyün bozuntul-gümüşü tükələrinin arasında Alinanın barmaqları seçilir.

7. Bərq vuran natürmort. Əsərin mərkəzində, masanın üzərində çox gözəl bir natürmort təsvir olunmuşdur. Şüşə qab, stəkan və meyvələrin necə təsvir edilməsində Renuarın yüksək sənətkarlığı görünür. Masaya düzülmüş şüşələr üzərində sıx ağ bliklər parlayaraq bərq vurur.

Renuarın əsərini yenidən canlandırırıq

1. Qaralama rəsm

2. Tamamlanmış fon

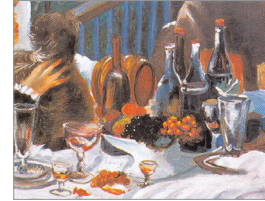
3. Formanın verilməsi

4. Ton və bliklər

5. Yekun cizgilər

Əsərin detalları
(hissələri)

Bu maraqlıdır

Özünün altmış il davam edən uzun yaradıcılığı zamanı Renuar, təxminən, altı minə yaxın rəsm əsəri yarada bilmişdir. Rəssam qəhrəmanlıq və faciə sü-jetlərini sevmirdi, onu adi həyatın sadə sevincləri maraqlandırırırdı. İllər sonra Renuar dünya şöhrətli rəssam və yeni bədii cərəyanlardan olan impressionizmin banilərindən biri kimi tanındı. Ahıl vaxtında Renuar Aralıq dənizi sahilində yerləşən Kan-sür-Mer kəndində özü və ailəsi üçün gözəl bir ev tikdirmişdi. Bu gün həmin ev rəssamın həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş gözəl bir muzeyə çevrilib.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Rəngli karandaşlar, pastel təbaşirlər, quaş və ya akvarel

Müəyyən edin

1. Rəssam hansı janrlarda işləmişdir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. İnsanın gündəlik həyatına aid səhnələrin rəsmini çəkin. Bu, bayram, təntənəli mərasim və ya sadəcə, insanın istirahəti də ola bilər.
3. Oğüst Renuarın yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünüzü yoxlayın

- ✓ İnsan və onun gündəlik həyatı Renuarın əsərlərində öz əksini necə tapmışdır?

İncəsənətə dair dialoq

Heykəltəraşlıqda impressionist rəssamların yaratdığı təəssüratə necə nail olmaq mümkündür?

Xatırlayın

İmpressionizmə qədər heykəltəraşların əsərləri necə görünürdü? Bu əsərlər üçün səciyyəvi olan nə idi?

Tanış olun

İmpressionizm təkcə rəngkarlığa deyil, həm də heykəltəraşlığa yeni həyat verdi. Mane və Mone rəngkarlığa yenilik gətirdikləri bir zamanda heykəltəraşlıqda ilk dəyişiklik etmək istəyən dahi heykəltəraş Ogüst Roden olmuşdu.

İnsanın psixoloji və emosional həyatına maraq Rodeni digər impressionistlərdən fərqləndirirdi. Əsərlərində bilərəkdən natamamlığa yol verməsi onun haqqında impressionist texnikasını heykəltəraşlıqda tətbiq etmiş ilk sənətkar kimi danışılmasına imkan verdi.

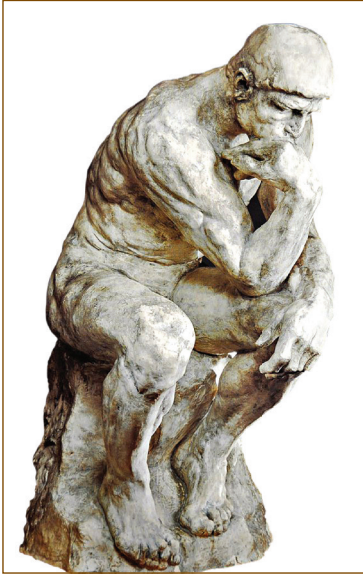
Rodenin heykəltəraşlığa gətirdiyi ən parlaq nümunə “Mütəfəkkir”dir. Cilalanmış bürünc heykəlin çapılmış səthindəki qabarıq hamarlıqlar və qırıqlar özündə daim dəyişən parıltını əks etdirir.

Ogüst Roden özünün əksər əsərlərində insanın üz ifadəsində və yaxud duruşunda hər hansı bir anı çatdırmağa səy göstərirdi. Yüzillik müharibənin epizodlarından birinə həsr olunmuş “Kale şəhərinin vətəndaşları” adlı realist üslubda yaradılmış, bürüncdən olan monumental heykəl qrupu onun yaradıcılığında xüsusi yer tutur. Roden tamamilə fərqli, lakin ümumi taleyin birləşdirdiyi insanların qəhrəman obrazlarını təcəssüm etdirə bilmişdi.

Abidədəki altı insan fiquru, demək olar ki, adam boyu hündür-lüyündə düzəldilib. Roden bu abidə üçün postament dikəlməmişdi. O istəyirdi ki, Kale qəhrəmanları insanlardan hündürdə ucalmasınlar, lakin hər zaman onların arasında, bir vaxt onların tərk etdikləri həmin meydanda olsunlar.

Təsviri sənət qalereyası

Ogüst Rodenin əsərlərində hərəkət və emosiyalar

*“Mütəfəkkir”. Bürünc.
Hündürlüyü 181 sm. Roden
muzeyi, Paris. 1880–1882*

*“Kale vətəndaşları”. Bürünc. Hündürlüyü 200 sm.
Kale, Fransa. 1884–1888*

Düşünün və izah edin

Bu heykəltəraşlıq üsulunu impressionist rəngkarlığı ilə necə əlaqələndirmək olar? Roden həcmli formaların yaradılmasında işıq və kölgədən necə istifadə edir?

Roden üçün heykəltəraşlıqda hərəkət – həyatın əsas ifadə formasıdır. Rodenin heykəlləri üçün daha bir xarakterik xüsusiyyət onların emosionallığıdır. Onun qəhrəmanlarında məhəbbət, ağrı, çarəsizlik kimi güclü emosiyalar hiss edilirdi və o, bu vəziyyətlərin real, inandırıcı təsvirinə nail olurdu.

Onun portret büstlərində insanın xarakteri, daxili aləminin kəskinliyi və bütövlüyü öz əksini tapır.

Rodenin yaradıcılığı İntibah dövrünün böyük italyan rəssamlarına xas olan, mərdliklə dəf etdiyi uğursuzluq, acı məyusluq və məğlubiyyətlə doludur. Lakin fransız heykəltəraşın həyatında böyük qələbələr də olub. O, bütün bunları hər kəsdən daha böyük səmimiyyətlə yaşayaraq, ən dərin insani hisləri bürünc və mərmerdə təcəssüm etdirmişdir.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

	Fransua Ogüst Röne Roden (<i>François-Auguste-René Rodin</i>) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1840–1917
Doğulduğu yer	Paris, Fransa
Təhsili	Oras de Buabodranın yetirməsi
Ad və mükafatları	Fəxri Legion ordeni, I Leopold ordeni kavaleri
Üslub və texnika	impressionizm; heykəltəraşlıq
Əsərlərin mövzusu	portret, süjetli əsərlər
Məşhur əsərləri	“Bürünc əsr” (1877), “Yıxılmış kariatida” (1882), “Əbədi büt” (1889), “Balzakın heykəli” (1897), “Romeo və Cülyetta” (1905), “Əbədi bahar” (1900), “Şair və ilham pərisi” (1900)

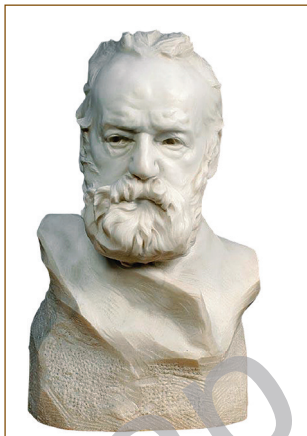

Ogüst Rodenin yaradıcılığı haqqında sayt

<http://www.musee-rodin.fr/>

Bilirsinizmi?

Rodenin heykəlləri sərt vurğulanan formaları sayəsində istənilən işıqlandırma zamanı özünəməxsus işıq-kölgə xüsusiyyətlərini itirmir. Mane və Mone üçün əsas gerçəklik rəngli yaxmalar olduğu kimi, Roden üçün də çox əhəmiyyətli

“Viktor Hüqo”. Mərmər.
A.S.Puşkin ad. Dövlət Təsviri
Sənət Muzeyi, Moskva. 1883

“Anri Roşfor”. Bürünc.
Tokio, Qərb İncəsənəti
Muzeyi. 1884

“Qızılgülü şlyapalı qız”.
Bürünc. Roden muzeyi.
1865–1870

yapdığı formalarda asanlıqla şəklini dəyişən gil parçaları idi. Mane rəngkarlığı fotoqrafik dəqiqlikdən xilas etdiyi kimi, Roden də öz sevimli, israrlı “natamamlığı” ilə heykəlləri reallığın mexaniki oxşatmasından xilas etmişdi.

Rodenin əsərlərində yüksək harmoniya və çarəsizlik, ali lirizm və sərt şücaət öz əksini tapır. Rodenin hər bir heykəli dahi, ustad sənətkarın böyük kəşfidir.

Böyük heykəltəraşın əsərlərinin əksəriyyəti d’Orse muzeyində, Parisdəki, həmçinin Filadelfiyadakı Roden muzeylərində saxlanılır.

Plastikanın yeni imkanlarını kəşf etmiş dahi heykəltəraş, XIX əsrin ən parlaq sənətkarlarından biri olan Roden heykəltəraşlıq sənətinin sonrakı inkişafına böyük təsir göstərmişdir. Onun daha erkən dövr heykəltəraşlığında naməlum fiqurların təbii və sərbəst vəziyyəti insanın daxili həyatının zənginliyini özündə əks etdirir, insan vücudunun hərəkəti emosiyalara çevrilir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Plastilin və ya gil

Müəyyən edin

1. Rodenin yaratdığı heykəllərin növlərini (dəyirmi və relyef) və inkişaf sahələrini (monumental, monumental-dekorativ, dəzgah) sadalayın.

Yaradıcı fəaliyyət

2. İmpressionizm üslubunda istənilən mövzuda heykəl və yaxud büst yapın. Yapılmış işin səthini hamarlamayın, düyün və qabarcıqları olduğu kimi saxlayın. Hərəkət və ya emosiyaları göstərməyi unutmayın.
3. Ogüst Rodenin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ İmpressionizmdə rəngkarlıq və heykəltəraşlıq arasında hansı əlaqə mövcuddur?
- ✓ Heykəltəraşlığın inkişafında Rodenin hansı xidmətləri var?

İncəsənətə dair dialoq

Təsviri sənətin müxtəlif növlərində hisləri, emosiyaları hansı vasitələrlə ifadə etmək olar?

Xatırlayın

Fırça ilə işləmənin hansı texniki üsullarını bilirsiniz?

Tanış olun

Fransız impressionistləri ilə eyni vaxtda öz əsərlərini təqdim edən Vinsent Van Qoqun yaradıcılığı fransız rəngkarlığının inkişafı ilə sıx bağlıdır. Özünəməxsus parlaq yaradıcılıq üslubu ilə seçilən Vinsent Van Qoq rəngkarlıqda öz fərdi tərzini yaratmışdır.

Van Qoqun yaradıcılığı Avropa mədəniyyəti tarixində mürəkkəb keçid dövrünü əks etdirir. Onun yaradıcılığı həyata, sadə, zəhmətkeş insana alovlu, çılğın məhəbbətlə doludur. Van Qoqun əsərlərindəki özünəməxsus yaradıcılıq ehtirası, onun ani ifadə qüvvəti və faciəvi coşqunluğu məhz buradan irəli gəlir. Bütün bunlar Van Qoqun **postimpressionizm**¹ cərəyanındakı xüsusi yerini müəyyən etməklə, onu bu cərəyanın başlıca nümayəndəsinə çevirmişdir.

**Təsviri sənət
qalereyası**

**Vinsent Van Qoqun
əsərlərinin güdrət-
li sadəliyi: günəba-
xanlar**

*“On beş günəbaxan ilə
güldən”. Milli qalereya,
London. 1888*

*“On iki günəbaxan ilə
güldən”. Filadelfiya Təsviri
Sənət Muzeyi, ABŞ. 1889*

¹ **Postimpressionizm** (fr. *postimpressionisme*, lat. *post* – “sonra” və “impressionizm”) – təsviri sənətdə bədii cərəyandır. Bu cərəyanın rəssamları yalnız görünən gerçəkliyi (realist rəsamlar kimi), yaxud öləri təəssüratı (impressionistlər kimi) təsvir etməkdən imtina edərək, onun əsas elementlərini, ətraf aləmin uzunmüddətli vəziyyətini, həyatın məğzini təsvir etməyə səy göstərməklə yanaşı, dekorativ üslubiyyətə də müraciət edirdilər.

*“Kəsilmiş dörd günəbaxan”.
Kroller-Moller
muzeyi,
Niderland.
1887*

Rəssamın təsvir etdiyi ən məşhur silsilə əsərlərindən biri də günəbaxanlara həsr olunmuşdur. Günəbaxanlar Van Qoq yaradıcılığının rəmzi hesab edilir. Bu çiçək onun üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyırdı: sarı rəng dostluğu və ümidi tərənnüm edirdi.

Rəssam üçün günəşin və gün işığının rəmzinə çevrilmiş sarı rəng həm də yetişmiş buğda və günəbaxanların rəngidir.

“On beş günəbaxan ilə güldən” əsərinin təhlili

Milli qalereya, London. 1888

1.

2.

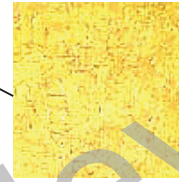
3.

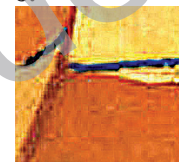
7.

4.

5.

6.

1. Günəbaxanın başlığı (səbəti). Rəssamın naturadan çox sürətlə işləməsinə baxmayaraq, günəbaxanlar solur, öz ləçəklərini tökür və toxumlarla dolu narıncı səbətləri görünürdü.

2. Əlavələr. Vinsent gövdəni yaşıl rəngli boya vasitəsilə üfüqi yaxmalarla çəkirdi.

3. Cəsarətli yaxma. Rəssam fırçaya boyanı çox götürərək, onu kətana elə güclü hərəkətlə yaxır ki, yaxmanın hər iki tərəfində boya qabarıq şəkildə iz qoyur.

4. Hörülmüş faktura. İlk baxışda sarı fon hamar görünüşə malik olsa da, onun birrəngli səthi qeyri-adi qabarıq fakturaya malikdir. Fırçanın kəsişən şaquli və üfüqi rəng yaxmaları hörülmüş səbət təəssüratı yaradır.

5. İncə göy xətlər. Elə görünə bilər ki, Van Qoq iki göy xətt arasındakı məkanın rənglə doldurub, əslində isə bu şaquli göy xətlər ikirəngli fona sonradan əlavə edilib. Göy rəngli xətt güldanla fon arasında ümumi vəhdət təşkil edir.

6. Ağ bliklər (ışığı). *İmpasto*¹ texnikası ilə yaxılmış ağ bliklər vazanın görünüşündə həcm yaradır.

7. İmza. İmzanın rəngi və yeri onu bütövlükdə əsərin tərtibatında mühüm elementə çevirir.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
 Vincent	Vinsent Van Qoq (<i>Vincent van Gogh</i>) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1853–1890
Doğulduğu yer	Qrot-Zündert, Niderland
Təhsili	Brüssel Zərif Sənətlər Kral Akademiyası (1880–1881), Haaqada rəngkar Anton Mauvedən özəl dərslər (1881–1882), Antverpen Rəssamlıq Akademiyası nəzdində rəngkarlıq sinfi (1885–1886)
Üslub və texnika	postimpressionizm; rəngkarlıq, qrafika
Əsərlərin mövzusu	mənzərə, natürmort, portret
Məşhur əsərləri	“Arla qırmızı üzümlüklər” (1888), “Köhnə dəyirman” (1888), “Çiçəkləyən süsənlər” (1889), “Kartof yeyənlər” (1885), “Sen-Pol hospitalının parkı” (1889), “Badam ağacının çiçək açmış budaqları” (1890), “Həkim Qaşenin portreti” (1890) və s.

¹ *İmpasto* texnikasına Van Qoq bütün rəssamlardan daha yaxşı bələd idi. Bu termin italyan dilindəki *pasto* sözündən yaranıb, yaxma alətinin – fırçanın və ya mastixin bıçağın izlərinin bilindiyi qalın boya qatı deməkdir. Bu texnika güclü həcm effekti yaratmağa imkan verir – təsvir sanki kətan üzərində daha qabarıq görünür.

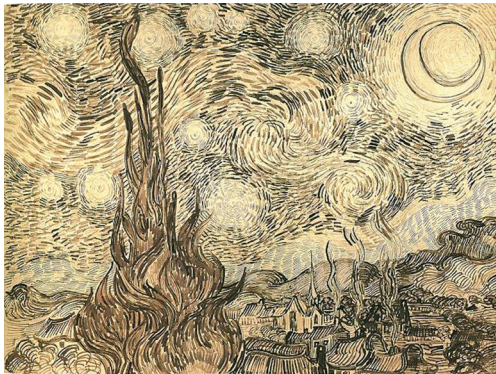

Vinsent Van Qoqun yaradıcılığı haqqında sayt
<http://vangogh-world.ru/>

Bu maraqlıdır

Rəssamın “Ulduzlu gecə” əsəri yalnız rəngkarlıqda deyil, həm ədəbiyyatda, həm də həyatda yaradıcı insanları ruhlandırmaqda davam edir. Tablodə səmaya yüksələn sərv ağacları alovun dillərini xatırladır, torpaq isə sanki kosmik fəzadə uçan planet kimi qavranılır. Ulduz kürələri günəşin bənzəri olmaqla yanaşı, sanki işıq mənbəyinin motivini tamamlayır. Tablodə onlar ağılasıqmaz dərəcədə iri ölçülü on bir ulduz və bir böyük bədirlənən ay kimi təsvir edilib. Səmadakı Kəhkəşan burulğanı qalaktikaları, kosmik harmoniyanı xatırladır.

Van Qoq ən müxtəlif, ən qeyri-adi ştrix növlərindən istifadə edərək, karan-daşla çox gözəl rəsmlər çəkirdi. Fırça ilə yaxılmış qısa cizgilər rəssamın bu tablo üzərindəki iş prosesində istifadə etdiyi əsas üsuldur. Tamaşaçıda təsvirin sanki harasa hərəkət etməsi və daim dəyişməsi təəssüratı yaranır.

“Ulduzlu gecə”. Müasir İncəsənət Muzeyi. Nyu York. 1889

Düşünün və izah edin

Rəssam əsərlərində fırça ilə hansı işləmə üsullarından istifadə etmişdir?

Avtoportretlər. Van Qoq üçün portret insan qəlbinin araşdırılmasında bir vasitədir, sanki şüurun daha dərin qatlarında gizlənənlərin üzə çıxarılması cəhdidir. Qeyri-adi texnikada işlənməsinə baxmayaraq, Van Qoqun təsvir etdiyi portretlər insan ruhunun və düşüncəsinin dərkolunan dərinliyi ilə tamaşaçını sarsıdır.

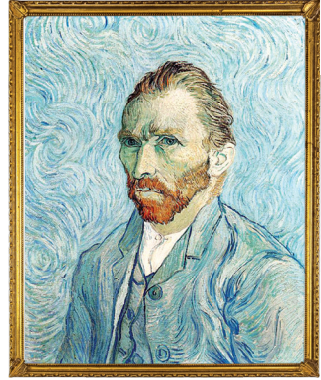
Dahi rəssamlarla müqayisədə Van Qoq daha çox avtoportret çəkmişdir. Rembrandt kimi, Van Qoq da özünü çox diqqətlə öyrənmiş və bu onun üçün sanki Kainatı dərk etmənin bir yolu olmuşdur.

“Həsir şlyapada avtoportret”. Vinsent Van Qoq muzeyi, Amsterdam, Hollandiya. 1887

“Qulağı sarğılı avtoportret”. Kurtold qalereyası, London, İngiltərə. 1889

“Avtoportret”. D’Orse muzeyi. Paris, Fransa. 1889

Sağlığında Van Qoqun əsərləri məşhur olmasa da, rəssamın vəfatından sonra çox yüksək qiymətləndirildi. O, təsviri sənətdə inkişafda olan rəngin görünməmiş emosional təsirliyinə, yaxma və cizgilərin dinamikasına, formaların kəskin ifadəliyinə görə ən yüksək zirvəyə qalxmış sənətkardır.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Pastel təbaşirlər, akvarel və quş

Müəyyən edin

1. Rəssamın verilmiş əsərlərində hansı kolorit müşahidə olunur?

Yaradıcı fəaliyyət

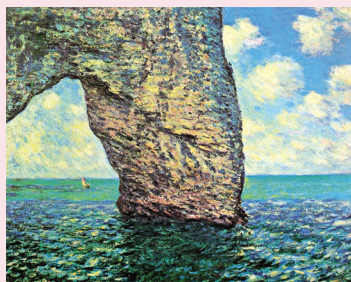
2. Vinsent Van Qoqun əsərlərindən birinin surətini çəkin. Təbaşir, akvarel və ya quşla əsərdəki daha ifadəli formaları, rəng yaxmalarını və cizgiləri göstərməyə çalışın.
3. Vinsent Van Qoqun yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat topla-yıb təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Van Qoqu və onun böyük sələfi, holland rəssamı Rembrandt Van Reyni doğmalaşdıran nədir?

İncəsənətə dair dialoq

Rəssamların verilmiş əsərləri nə ilə fərqlənir? Mövzu, kolorit, əsərin işlənmə texnikası barədə nə demək olar?

Klod Mone. "Mannport (Arka qayası, Etretanın qərbi)". Metropolitan muzeyi, Nyu York. 1883

Pol Qogen. "Arearea. Şux zarafat. Sevinc". D'Orse muzeyi, Paris. 1892

Xatırlayın

İmpressionist rəssamlar rəngkarlıqda rəng və işıqdan necə istifadə edirlər?

Tanış olun

Postimpressionizmin ən böyük sənətkarlarından olan Pol Qogen öz təkrarsız bədii dili ilə seçilir. Qogen ətrafda gördüyü qədər deyil, görmək istədiyi qədər çəkirdi. Müasiri olduğu cəmiyyətin onu qəbul etməməsi Qogendə ənənəvi həyat tərzinə, Qədim Yunanıstana, Qədim Şərq ölkələrinə, ibtidai mədəniyyətlərə maraq oyatmışdı. Qogenin tabloları öz səthliliyinə, ornamentallığına və rənglərin şuxluğuna görə dekorativ parçaları və müəyyən qədər də Şərq xalqlarının incəsənətini xatırladırdı.

1880-ci illərin sonlarında Fransada Pol Qogen və onun tərəfdarlarından ibarət bir qrup rəssam forma və xətləri ümumiləşdirərək sadələşdirməklə iri rəngli zolaqları ritmik yerləşdirərək dəqiq kənar xətlərdən istifadə etməyə başlayırlar. Onlar axtardıqları rəmzləri plastik formanın xarakterində təcəssüm etdirməyə cəhd göstərməklə, **simvolizm**¹ yaxınlaşdılar.

Yaradıcılıqda məhəbbət, ölüm, iztirab kimi əbədi mövzular simvolizmin əsas motivləridir.

¹ **Simvolizm** (frans. *symbolisme*, yunanca *symbolon* — işarə, rəms) – 1870-80-ci illərdə Fransada yaranmış və XIX–XX əsrlərdə daha çox inkişaf etmiş, sənət əsərlərinə diqqəti cəlb etmək üçün sirr və müəmmalardan bol bəhrələnən ən nəhəng rəngkarlıq istiqamətlərindən biri.

Təsviri sənət qalereyası

Pol Qogenin əsərlərində əlvan kolorit və məişət mövzuları

“Donuz otaran ilə Breton mənzərəsi”.
Norton Saymonun kolleksiyası.
Los-Anceles. 1888

“Təzə nə var?”. Yeni Sənətkarlar
Qalereyası. Drezden, Almaniya. 1892

Düşünün və izah edin

Rəssam əsərlərində daha çox nəyi təsvir edirdi?

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
	Ejön Anri Pol Qogen (<i>Paul Gauguin</i>) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1848–1903
Doğulduğu yer	Paris, Fransa
Təhsili	Kolarossi Akademiyası
Üslub və texnika	postimpressionizm, simvolizm, modern; rəngkarlıq; qrafika, heykəltəraşlıq, keramika
Əsərlərin mövzusu	natürmort, portret, mənzərə, məişət süjetləri
Məşhur əsərləri	“Arl ətrafında mənzərə” (1888), “Yosun yığanlar” (1889), “İri ağaclar” (1891), “Əlində meyvə tutmuş qadın” (1893), “Breton mənzərəsi. David dəyirmanı” (1894), “Meyvə yığımı” (1899) və s.

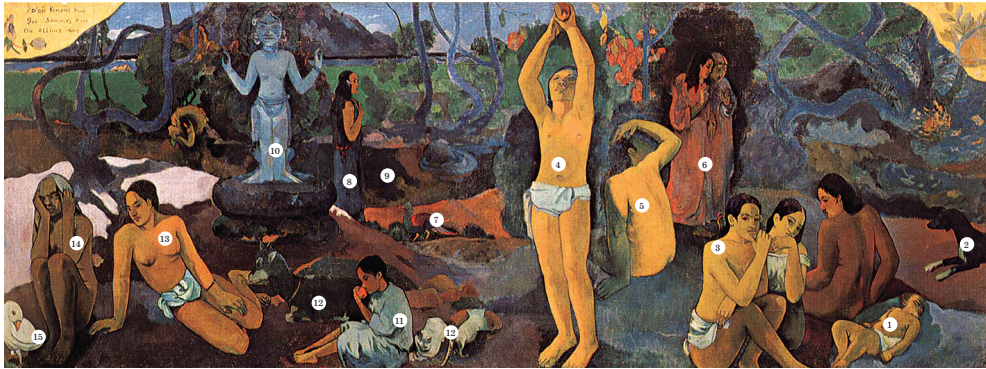
Pol Qogenin yaradıcılığı haqqında sayt

<http://поль-гоген.рф/>

Bu maraqlıdır

Pol Qogenin məşhur tablosunda şifrələnmiş 15 simvol

Pol Qogenin 1897-1898-ci illərdə çəkdiyi və Zərif Sənətlər Muzeyinin (Boston, ABŞ) kolleksiyasında saxlanılan **“Biz haradan gəldik? Biz kimik? Biz hara gedirik?”** əsərinin çox mühüm bir xüsusiyyəti var: o, sağdan sola “oxunur”. Qogen kətanın üzərində insan həyatının doğuluşdan ölümədək tarixini təsvir edərək, onu əllərini yuxarı qaldıraraq yetişmiş meyvələrə uzadan büt heykəlin (idolun) ətrafında yerləşdirib.

1. **Yatmış uşaq** – hələ Yer üzünə enməmiş insan ruhunun rəmzidir.
2. **İt** – insanı yerdə gözləyən bədbəxtliklərin rəmzidir.
3. **Üç qadın** – insan ruhunun vücutda olduğu andan dünyaya gələnədək olan ilk mərhələyə işarədir.
4. **Xeyir və şər ağacından meyvə dərən kişi** – insanda dünyanın yaranış sirlərini dərk etmək istəyinin oyanmasının rəmzidir.
5. **Əlini başına qoymuş fiqur** – həyatın “lənətlənmiş suallar”ına cavab tapa bilməmək, imkansızlıqdan ümitsizliyə qapılan insanın inkişafının ikinci mərhələsini təcəssüm edir.
6. **Qırmızı geyimli iki fiqur** – insanın təhlil etmək qabiliyyətinə çatdığı ruhi inkişafın üçüncü pilləsinin təcəssümüdür.
7. **Quş** – Qədim Misir incəsənətindən götürmüş ruhani yolun rəmzidir.
8. **Qara geyimli qadın** – ruh özünün Yerdəki formasının məğzinə yetdikdən sonra onun ən yüksək inkişaf mərhələsinin rəmzidir. O, ruhun izzətlər içində bərkiməkdə olduğunu bildirir.
9. **Su mənbəyi (bulaq)** – əbədiyyət rəmzidir.
10. **Büt heykəl** – azad olmuş ruhun göylərdə yenidən diriləcəyinə ümidi təcəssüm etdirir.
11. **Yeniyetmə fiquru** – özünü dərk etməyə can atanların, lakin buna yetmədiyindən yalnız mövcudluğa bələd olanların ruhunun hələ rüşeym səviyyəsində olduğunu rəmzidir.
12. **Keçi, pişik balası və kiçik** – Qogenin sözlərinə görə, ruhun axtarış əzablarını bilməyən, maddi təbiətin hökm sürdüyü laqeydliyin mövcudluğunun rəmzidir.
13. **Geyimsiz qadın** – maddi dünyanın qanunlarına uyğun yaşayan kəslərin arxasınca yüyürdüyü həzzin rəmzidir.

14. **Qarı** – bədənin ölümə məhkumluğunu simvolizə edir.

15. **Caynaqlarında kərtənkələ tutmuş quş** – Qogenin sözlərinə görə, əcəlin qaçılmaz olduğunu rəmzidir.

Qogenin yaradıcılığına xas olan xüsusiyyətlərdən biri də primitivlikdir. İbtidai incəsənət, Afrika, Okeaniya və Amerika xalqlarının ənənəvi incəsənəti, arxaika (e.ə. VII–VIII əsrlər), orta əsrlər incəsənəti, həmçinin uşaq yaradıcılığı **primitivizm**¹ nümunələri sayılır.

Rəngkarlıqda simvolizmə xas olan xarakterik elementlərlə zəngin süjetlər **modern**³ adlanır. Onlarda xətlərin mürəkkəb ritmi kompozisiyada orijinal dekorativ elementlərlə qovuşur. Bu üslubun ilk və əsas əlamətlərindən biri formaların özünəməxsus rəvanlığıdır. Məşhur modern rəssamlarının əsərlərində alışdığımız dərinlik effektinin olmadığını görmək olar. Təsvirlər səthi, sanki divar aplikasiyası kimi yastı görünür.

Pol Qogenin kompozisiyaya görə yastı və monumental, rənginə görə dekorativ və emosional, rəsinə görə ümumiləşdirilərək stilizə olunmuş əsərləri həmin dövrdə formalaşan modern üslubuna yaxın olduğu üçün XX əsr rəssamlarının yaradıcılığına böyük təsir göstərmişdir.

Simvolizm və modern üslubuna yaxın, postimpressionizmin əsas nümayəndələrindən olan Pol Qogen sintetik ümumiləşdirmələrdən, rəng və xətlərin sadələşdirilməsindən məharətlə istifadə edirdi. O, sağlığında şöhrət tapıb çox məşhur olmasa da, postimpressionizmin tanınmış sənətkarları onu yüksək qiymətləndirirdilər.

Bu maraqlıdır

Somerset Moemin “Ay və qara şahı” romanı Pol Qogenin həyatı əsasında yazılıb.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

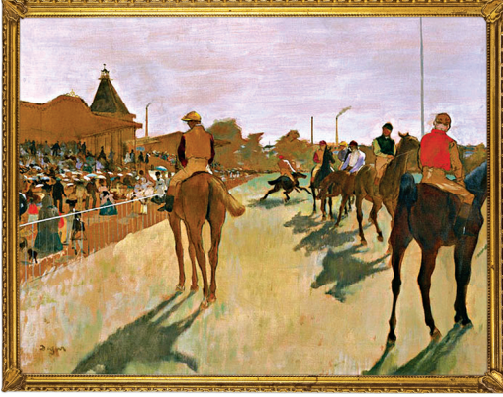
Rəngli karandaşlar, flomasterlər, pastel təbaşirlər, quaş

Müəyyən edin

1. a) Verilmiş əsərlərdə hansı cərəyanlar əks olunub? Cavabınızı əsaslandırın.

¹ **Primitivizm** (primitiv sözündən) XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlində təsviri sənətdə rəsin formasının bilərəkdən uşaq yaradıcılığı, yaxud ibtidai dövr rəsmləri kimi sadələşdirilməsini özündə birləşdirən istiqamətdir. “Primitivizm” qeyri-peşəkarların, yaxud peşəkarların stilizə olunduğu rəngkarlıq üslubudur.

² **Modern** (frans. *moderne* – müasir, çağdaş, ən yeni) – XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlində təsviri sənətdə çox geniş yayılmış bədii istiqamət. Onu fərqləndirən xüsusiyyətlər düz xətt və təbii xətlərin xeyrinə bucaqlardan imtina edilməsi, yeni texnologiyalara maraq və dekorativ-təbii sənətin çiçəklənməsidir.

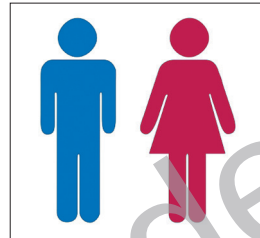
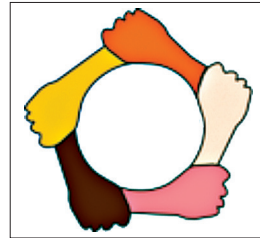

Edgar Deqa. "Tribuna qarşısındakı jokeylər". D'Orse muzeyi, Paris. 1869–1872

Pol Qogen. "Çimərlikdəki atlılar". Stavros Niarxos kolleksiyası. 1902

b) Verilmiş rəmlər nəyi bildirir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Müxtəlif rəmlərin əks olunduğu süjetli və ya sadə formalı, simvolik rəsm çəkin. Onların hansı mənə daşdığını və niyə məhz bu rəmləri çəkdiyinizi izah edin.
3. Pol Qogenin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Pol Qogenin yaradıcılığı nə ilə səciyyələnir?
- ✓ Simvolizmin, primitivizmin və modernizmin əsas xüsusiyyətlərini şərh edin.

17-18.

ANRİ MATİS: RƏNGKARLIQDA DEKORATİVLİK, FORMA VƏ RƏNG

İncəsənətə dair dialog

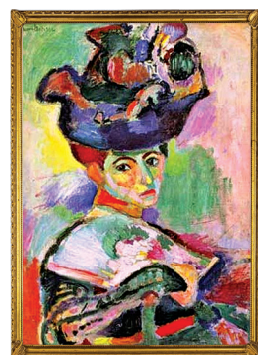
Rəngkarlıq tablosunun insana təsiri nədən asılıdır?

Xatırlayın

Kontrast rənglər nə deməkdir? Onları sadalayın.

Tanış olun

Rəsm salonlarının birində tanınmış rəssamların əsərləri ilə yanaşı, Anri Matisin də “Yaşıl şlyapalı qadın” əsəri nümayiş etdirilir. Portretdən tamaşaçıya yanakı əyləşmiş hündür şlyapalı qadın baxır. Onun asimmetrik üz cizgiləri “vəhşi” boylarla çəkilməmişdir. Təsvir real insana o qədər oxşamırdı ki, onun eybəcər görünməməsi mümkünsüz idi. Matis boyaların “səsini” maksimal gücləndirərək onu absurda gətirib çıxarmışdı. Əsər əvvəllər Avropa rəngkarlığında rast gəlinməyən rəng uyğunluğunun harmoniyası haqqında təsəvvür formalaşdırır. Bu əsər qalmaqallı gurultu qopardı və **fovizmin**¹ təməlini qoydu.

“Şlyapalı qadın”.
Şəxsi kolleksiya. 1905

Təsviri sənət qalereyası

Münhendə sərgidə
nümayiş etdirilən
islam incəsənəti
nümunələrinin
Matisə güclü təsiri
nəticəsində yarat-
dığı əsərlər

“Ornamentin fonunda
dekorativ fiqur”. Müasir
İncəsənət Milli Muzeyi.
Paris, Fransa. 1926

“Qırmızı çalarlarda harmoniya”.
Ermitaj. 1908

¹ Fovizm (fr. *fauve* – vəhşi) – XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlində fransız rəngkarlığında yaranmış cərəyan. Fovizm üçün məkanın, həcmnin və bütövlükdə rəsmnin kəskin ümumiləşdirilməsi, işıq-kölgə və xətti perspektivdən imtina edilməsi ilə formanın sadələşdirilməsi səciyyəvidir.

Fovistlər yalnız təmiz və kontrast rənglərdən istifadə edir, prinsipial olaraq kölgədən imtina edirdilər. Onlar öz rəngkarlıq əsərlərinə reallıq illüziyası vermək istəmirdilər. Fovizm üçün səciyyəvi olan xüsusiyyətlər – işıq-kölgə və xətti perspektivdən imtina etməklə formanın sadələşdirilməsidir.

Matis təsviri sənətin müxtəlif janr və növlərində işləmiş, müxtəlif texnikalardan istifadə etmişdir. Eskiqlərin yaradılma prosesində Matis rəngli kağızlardan kəsmə texnikasından – **deku-pajdan**² istifadə etməyə başladı.

“Polineziya, dəniz”. Rəngli kağızdan kəsmə, quş. Müasir İncəsənət Milli Muzeyi, Jorj Pompidu Mərkəzi, Paris. 1946

“Kral qızı”. Rəngli kağızdan kəsim. Müasir İncəsənət Milli Muzeyi, Paris. 1952

“İkar”. “Caz” kitabına illüstrasiya, kağızda kəsilməklə ottisk. 1947

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

 	Anri Emil Benua Matis (<i>Henri Matisse</i>) <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1869–1954
Doğulduğu yer	Lö-Kato-Kambrezi, Fransa
Təhsili	Jülian Akademiyası
Ad və mükafatları	Fəxri Legion ordeni kavaləri (1925)
Üslub və texnika	fovizm; rəngkarlıq, heykəltəraşlıq, qrafika, dekorativ-tətbiqi sənət (aplikasiya)
Əsərlərin mövzusu	portret, natürmort, peyzaj, məişət janrı
Məşhur əsərləri	“Həyatın sevinci” (1905-1906), “Qırmızı otaq” (1912), “Ailəvi portret” (1914), “Musiqi dərsi” (1917) və s.

² **Dekupaj** (fr. *decouper* – kəsmək) – müxtəlif əşyaların səthində şəkil, rəsm və yaxud adi kəsilmiş ornamentin əşyaya yapışdırılmasına əsaslanan və alınmış kompozisiyanın effektivliyi və uzunömürlü olması üçün lak ilə örtülən dekor – bəzək texnikasıdır.

Düşünün və izah edin

Matis öz əsərlərində nə demək istəmişdi? Siz bunu necə başa düşürsünüz?

“Rəqs” və “Musiqi” tabloları rəssamın ən məşhur əsərləri hesab olunur. “Rəqs” əsəri öz sadəliyi və dinamizmi ilə insanı heyrləndirir. Rəssam bu əsərdə bəşəriyyətin Yerdə xoşbəxt mövcudluğu haqqında xatirələrini təcəssüm edib.

“Rəqs”. Ermitaj. 1910

“Musiqi”. Ermitaj. 1910

İki tablo, biri – beş rəqs edən, digəri isə beş əyləşmiş alov rəngli fiqur əlvan rəng qammasına, formanın yastı görünüşünə, mövzunun yaygınlığına görə eyni olsa da, ritminə görə bir-birinə tamamilə ziddir. “Rəqs” və “Musiqi” – təbii qüvvələrin – od, torpaq və havanın rəmzidir.

Matis məşhur rəssam olduqdan sonra fovizmin təsviri sənət tarixində mühüm üslub kimi doğrulub təşəkkül tapmasında əsl inqilab etdi. Onun əsərlərində rəng formadan o qədər üstün idi ki, rəngi onun əsərlərinin əsl məzmunu hesab etmək olardı. Bütün fovizm və bütövlükdə Matis elə bundan ibarət idi.

1952-ci ildə rəssamın vətəninə Matis muzeyi açıldı.

Matisin tərəfdarlarından heç kim onun kimi əsərin bütün elementlərinin dolğun kompozisiya və dekorativ tabeliyinə nail ola bilmədi. O, dekorativ rəngkarlığın təkrarolunmaz sənətkarı olaraq qalır.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Quaş, rəngli kağız, karton, şəffaf lak

Müəyyən edin

1. Matis dünyaya yeni baxış bəxş etdi. Əgər dahi Leonardo da Vinçi rəngkarlığın əsas möcüzəsi – əşyalara həcm vermək ba-

carığının olduğunu iddia edirdisə, Matis əksinə, hər şeyi səthə çevirirdi. Belə ki, alma kürə formasından dairəyə çevrildi. Matis rəngkarlıqda dərinliyi yox etdi. Rəssam “İlbiz” və digər əsərlərində yastılığa necə nail olub, hansı ifadə vasitələri ilə bunu göstərə bilib?

“İlbiz”. Teyt qalereyası, London. 1953

Yaradıcı fəaliyyət

2. a) Dekupaj texnikasında əşyaya tərtibat verərək bəzəyin. Verilmiş nümunələrdən istifadə etmək olar.

Sənətkar məsləhəti

Dekupaj texnikası kifayət qədər sadədir:

- 1 - lazım olan səthi hazırlayın;
- 2 - naxışlı salfet və ya parça götürün;
- 3 - naxışları səthə yapışdırın;
- 4 - məmulatı qurudun və üzərinə lak çəkin.

b) Təmiz kontrast rənglərdən istifadə edərək, əlvan koloritli rəsm çəkin.

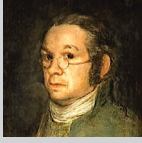
3. Anri Matisin yaradıcılığı haqqında əlavə informasiya toplayın və təqdim edin.

Özünüzü yoxlayın

- ✓ Hansı xüsusiyyətlər fovizm üçün səciyyəvidir? O, impressionizmdən nə ilə fərqlənir?
- ✓ Matisin yaradıcılığı incəsənətin inkişafına necə təsir göstərdi?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

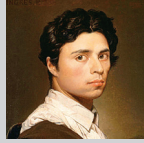
Özünüzü yoxlayın

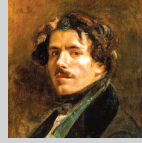
Fransisko Qoyya

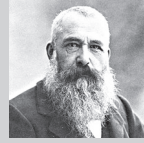
Jak Lui David

Jan Ogüst
Dominik Enqr

Ejen Delakrua

Oskar
Klod Mone

Eduárd Mané

"Kral IV Karlın ailəsi". 1800-1801

"Horatsilərin andı". 1784

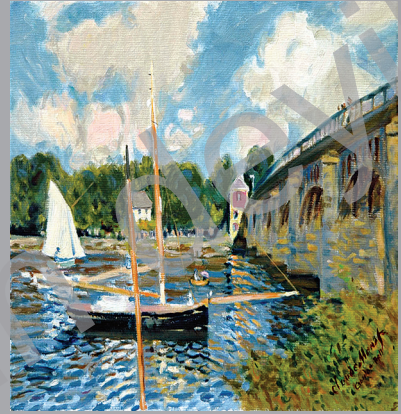
"Səlibçilərin Konstantinopola
daxil olması". 1840

"Romul - Akronun qalibi". 1812

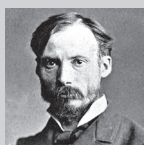

"Qızılbalıqla
natürmort". 1869

"Arjantyedə körpü". 1874

1. Sənətkarların yaradıcılığını yadınıza salın, verilmiş əsərlərin hansı rəssam tərəfindən yaradıldığını müəyyən edin.

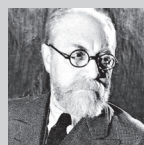
Ogüst Renuar

Ogüst Roden

Vinsent
Van Qoq

Anri Matis

Pol Qogen

"Lojada". 1874

"Kəsilmiş dörd günəbaxan". 1887

"Kale vətəndaşları". 1884-1888

"Qırmızı çalılarda harmoniya". 1908

"Arearea. Şux zarafat. Sevinc". 1892

2. Rəssamların yaradıcılığı və yaratdığı əsərlər hansı cərəyanı əhatə edir?

3. Rəssamlar hansı növ və janrda fəaliyyət göstərmişlər?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Natürmortlarda bir-biri ilə kontrast olan rəngləri müəyyən edin.

2. Şaquli və üfüqi format hansı təəssüratları yaradır?
3. Verilmiş rəsmlərdə hansı kompozisiya nəzərə alınmışdır?
4. Dekupaj texnikasını müəyyən edin.

3

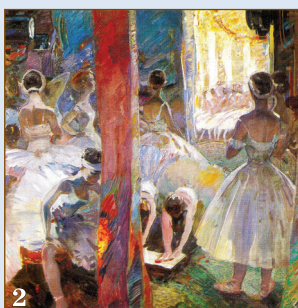
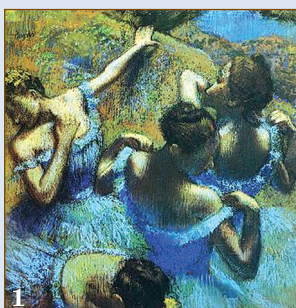

AZƏRBAYCAN SƏNƏTKARLARI

İncəsənətə dair dialoq

Müxtəlif dövrlərdə yaranmış bu əsərlərin oxşar xüsusiyyətləri nədədir?

1. Edqar Deqa. "Mavi geyimli rəqqasələr". Puşkin adına Dövlət Təsviri Sənət Muzeyi. Moskva. 1897

2. Böyükəğa Mirzəzadə. "Rəqqasələr". Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi. 1973

Xatırlayın

İmpressionizm üslubu üçün səciyyəvi cəhətlər hansılardır?

Tanış olun

Azərbaycan milli rəngkarlıq məktəbinə Avropa ruhu gətirən, onu daha da zənginləşdirən XX əsrin görkəmli rəssamı Böyükəğa Mirzəzadə olmuşdur.

Görkəmli fırça ustası Böyükəğa Mirzəzadə klassik ənənələrlə müasir rəngkarlıq üslublarını, Avropa rəngkarlığı ilə Azərbaycan təsviri sənətini böyük məharətlə uzlaşdırabilmişdir.

Kompozisiya aydınlığı, işıq-kölgə həllinin təsirliyi, kolorit zənginliyi, plenerə, impressionist ənənələrə hədsiz maraq rəssamın yaradıcılığının ən səciyyəvi xüsusiyyətlərindəndir.

Böyükəğa Mirzəzadənin natürmortları yüksək peşəkarlığı, təkrar olunmaz milli koloriti ilə seçilərək, neçə-neçə nəslin estetik tərbiyəsində və zövqünün formalaşmasında mühüm rol oynamışdır.

Onun Abşeron torpağı, Xəzər dənizi, Qız qalası, Bakı şəhəri və şəhəratrafı kəndlərlə bağlı yaratdığı mənzərələr özünəməxsus kompozisiya həlli və koloriti ilə diqqəti cəlb edir. Rəssam vətənimizin dilbər guşələrini öz həssas təxəyyülünün parlaq boyaları ilə canlandırır. Azərbaycan torpağının füsunkar gözəlliyi, təbii sə-

Təsviri sənət qalereyası

“Neft mədənlərində”.
1946

“Axşam işığında.
Natürmort”. 1984

“Lətif Kərimov”. 1977

vətləri, onun qəhrəman övladlarının şücaəti sənətkarın yaradıcılığının ilham mənbəyinə çevrilmişdir. Rəssamın yurdumuzun tarixi abidələrini əks etdirən tabloları tamaşaçıya milli qürur hissi aşılayır.

Böyükəğa Mirzəzadənin portret janrında böyük ustalıqla yaratdığı rəngkarlıq əsərlərində tarixi şəxsiyyətlərin, elm və sənət

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

Bökükağa Məşədi oğlu Mirzəzadə

Həyat xronologiyası

Yaşadığı illər	1921–2007
Doğulduğu yer	Abşeron, Fatmayı kəndi, Azərbaycan
Təhsili	Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbi, Moskva Ali Rəssamlıq Məktəbi, Azərbaycan İncəsənət İnstitutu
Ad və mükafatları	Xalq rəssamı (1967), “Şöhrət” ordeni (1998)
Üslub və texnika	rəngkarlıq, qrafika, səhnə tərtibatı
Əsərlərin mövzusu	süjetli əsərlər, mənzərə, portret, natürmort, teatr dekorasiyası
Məşhur əsərləri	“Yeddi gəmi adası” (1953), “Göyçə gölü” (1960), “Aşıq Ələsgərin portreti” (1972), “Şəmsi Bədəlbəy- linin portreti” (1975), “Sarı güllər” (2002). Tama- şaların bədii tərtibatı: “Mənim günahım” (1967, İ.Əfəndiyev), “Bayadərə” (1973, İ.Kalman) və s.

adamlarının, sadə insanların daxili aləmi, xarakteri və mənəvi zənginliyi bütün dolğunluğu ilə öz əksini tapmışdır.

B.Mirzəzadə bir teatr rəssamı kimi müxtəlif tamaşalara bədii tərtibatlar hazırlayıb. Uzun illər Azərbaycan teatrında iyirmiye yaxın tamaşaya səhnə tərtibatı vermiş görkəmli rəssamın müxtəlif sənətlərin sintezindən yaratdığı dekorasiyalar mütəxəssislər tərəfindən çox yüksək qiymətləndirilir.

Düşünün və izah edin

B.Mirzəzadənin əsərlərindəki işıq-kölgə keçidləri, rəng koloriti haqqında nə demək olar?

“Milyonçunun dilənçi oğlu” musiqili komediyasının dekorasiya eskizləri. 1966

B.Mirzəzadə 1940-cı ildən etibarən yerli və beynəlxalq sərgilərdə fəal iştirak etmişdir. O, yaratdığı əsərlərlə Azərbaycan təsviri sənət tarixinə öz adını əbədi həkk etmişdir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Akvarel və ya quaş, pastel təbəşirlər

Müəyyən edin

1. B.Mirzəzadənin əsərlərində hansı kolorit müşahidə olunur?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Təsviri sənətin istənilən janrında rəsm çəkin. Bu, şəhər mənzərəsi, güllərlə natürmort, tanınmış şəxsin portreti, yurdumuzun təbii sərvətləri və ya tarixi abidələrini əks etdirən mövzular ola bilər.
3. Böyükağa Mirzəzadənin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünüzü yoxlayın

- ✓ Böyükağa Mirzəzadənin yaradıcılığını fərqləndirən əsas xüsusiyyətlər hansılardır?

İncəsənətə dair dialoq

Monumental və dəzğah heykəltəraşlığı nümunələrini bir-birindən fərqləndirən xüsusiyyətlər hansılardır?

Xatırlayın

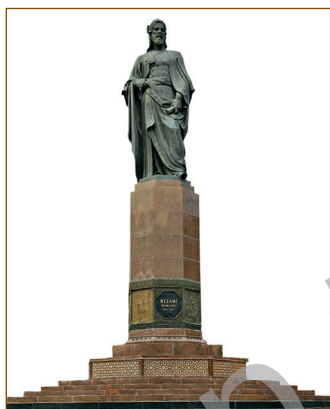
İrifiqurlu kompozisiyalar, atlı heykəllər, xatirə-memorial ansambları, relyeflər, görkəmli şəxslərə həsr olunmuş abidələr hansı heykəltəraşlıq sahəsinə aid edilir? Dəzğah heykəltəraşlığına aid olanlar hansılardır?

Tanış olun

Azərbaycan milli heykəltəraşlıq məktəbinin yaradıcısı onun ilk nümayəndəsi, tanınmış heykəltəraş, Xalq rəssamı Fuad Əbdürrəhmanovdur. Onun yaradıcılığının səciyyəvi xüsusiyyətləri kimi, obrazların ciddi və dəqiq işlənilməsini, uğurlu və bitkin kompozisiya həllini, bədii estetik və plastik dolğunluğunu, surətlərin daxili aləmini qabartmaq bacarığını qeyd etmək olar. F.Əbdürrəhmanov dəzğah və monumental heykəltəraşlıq sahəsində bir çox uğurlu əsərlər yaratmışdır.

Təsviri sənət qalereyası

F.Əbdürrəhmanovun yaratdığı monumental heykəltəraşlıq abidələri

“Şair Nizami Gəncəvi”
(tunc, qranit; memarlar
S.Dadaşov və M.Useynov)
Bakı. 1947-1948

“General Həzi Aslanov”
(qranit; memar
L.Qonsiorovski). 1948

“Azad qadın”
(tunc, qranit; memar
M.Useynov). 1960

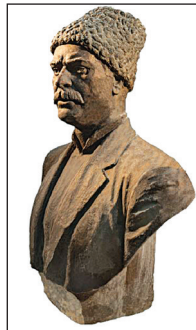
F.Əbdürrəhmanovun yaratdığı dəzgah heykəltəraşlığı nümunələri

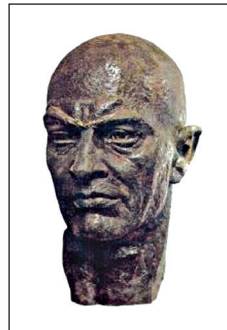
“Oxatan” (tonlaşdırılmış gips), 1934

“Dramaturq Cəfər Cabbarlının portreti” (gips), 1944

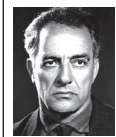

M.Məmmədya-rovun portreti” (tonlaşdırılmış gips), 1949

“Avtoportert” (tonlaşdırılmış gips), 1969

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

Fuad Həsən oğlu Əbdürrəhmanov

Həyat xronologiyası

Yaşadığı illər	1915–1971
Doğulduğu yer	Şəki, Azərbaycan
Təhsili	Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbi (1929–1932), İ.Y.Repin adına Leningrad Rəngkarlıq, Heykəltəraşlıq və Memarlıq İnstitutu (1935–1939)
Ad və mükafatları	Əməkdar incəsənət xadimi (1943), SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü (1949), SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı (1947, 1951), Azərbaycanın Xalq rəssamı (1956)
Üslub və texnika	relyef, monumental, dəzgah heykəltəraşlığı
Əsərlərin mövzusu	portret
Məşhur əsərləri	“S.Bəhlulzadə” (1947), “R.Mustafayev” (1947), “S.Vurğun” (1957), “Gənc aşiq” (1939), “Sovet İttifaqı Qəhrəmanı M.Hüseynzadənin portreti” (tunc, qranit, 1973, memar M.Hüseynov), “Aşiq” (1937), “Çoban” (1951) və s.

Düşünün və izah edin

F.Əbdürrəhmanovun əsərləri heykəltəraşlığın hansı növünə (dəyirmanı və ya relyef) və sahəsinə (monumental, monumental-dekorativ və ya dəzgah) aiddir?

F.Əbdürrəhmanov yaradıcılığa 30-cu illərdə görkəmli ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərinin büstlərini yaratmaqla başlayıb. Heykəltəraşın ilk monumental əsəri olan dahi şair Füzulinin heykəli (1939) Nizami adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin lociyasında ucaldılıb.

F.Əbdürrəhmanovun İkinci Dünya müharibəsi dövründə yaratdığı xalq qəhrəmanları Koroğlu, Babək və Cavanşirin barelyefləri heykəltəraşın xalqımızın zaman-zaman yetirdiyi qəhrəmanlara, milli azadlıq mübarizlərinə sevgisinin təzahürüdür.

*“Koroğlu”. Barelyef.
Gips, 1943*

*“Babək”. Barelyef.
Gips, 1943*

*“Cavanşir”. Barelyef.
Gips, 1943*

Xalq rəssamı, görkəmli heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanovun gərgin yaradıcılıq fəaliyyəti və yüksək peşəkarlığı sayəsində Azərbaycan heykəltəraşlığı bir çox qiymətli abidələrlə zənginləşmiş və ölkəmizdən xeyli uzaqlarda da şöhrət qazanmışdır.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Plastilin və ya gil

Müəyyən edin

1. “Heykəl”, “barelyef”, “abidə”, “monumental”, “dəzgah” anlayışları arasında fərq nədədir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Xalq qəhrəmanı, əsgər, şair və ya digər tanınmış şəxslərdən birinin relyef texnikasında portretini yaradın.
3. Fuad Əbdürrəhmanovun yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ F.Əbdürrəhmanovun yaratdığı portretlərdəki obrazların fərdi xüsusiyyəti, xarakterlərin dolğun həlli nə ilə seçilir?

21.

TOKAY MƏMMƏDOV: MONUMENTAL HEYKƏLTƏRƏŞLIQDA FORMA, MATERIAL VƏ MƏKAN

İncəsənətə dair dialoq

Monumental və ya dəzgah heykəlləri üçün ən vacib sayılan xüsusiyyətlər hansılardır?

Xatırlayın

Heykəllər hansı materiallardan yaradılır? Heykəltərəşlıqda material və məkan seçimi nədən asılı ola bilər?

Tanış olun

Azərbaycan heykəltərəşlıq sənətində görkəmli sənətkar Tokay Məmmədovun xüsusi yeri və özünəməxsus dəst-xətti var. Şəhərsalmanın inkişafı nəticəsində Azərbaycanın bir çox şəhərlərindəki park və meydanlarda tanınmış şair və dövlət xadimlərinin şərəfinə monumental heykəllər ucaldılırdı. Bu dövrdə yaradılmış monumental əsərlər nəhəng, ifadəli plastik formaya malik ictimai əhəmiyyət daşıyan məzmunu ilə fərqlənirdi. Belə heykəllər arasında T.Məmmədovun yaratdığı bir-birindən dəyərli sənət əsərlərinə Bakının küçələrində və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində rast gəlmək olar. Heykəltərəşın yaradıcılığı bir çox monumental heykəllərlə zəngindir.

Təsviri sənət qalereyası

Tokay Məmmədovun monumental heykəl yaradıcılığı

“Üzeyir Hacıbəyov”. Tunc, qranit; memar Q.Muxtarov. 1960

“Məhəmməd Füzuli” (Ö.El-darovla birgə). Tunc, qranit; memar Q.Muxtarov. 1962

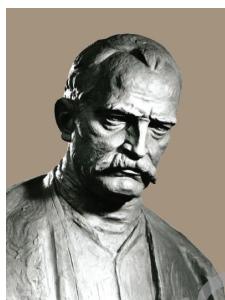

“İmadəddin Nəsimi” (İ.Zeynalovla birgə). Tunc, qranit. 1979

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R

	Tokay Həbib oğlu Məmmədov <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1927
Doğulduğu yer	Bakı, Azərbaycan
Təhsili	Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbi, İ.E.Repin adına Rəssamlıq Akademiyası
Ad və mükafatları	SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı (1978), Azərbaycan Dövlət Mükafatı (1982), “Şərəf nişanı”, “Xalqlar dostluğu”, “Şöhrət” ordenləri, Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycanın Xalq rəssamı, professor
Üslub və texnika	heykəltəraşlıq; relyef, monumentalizm, dəzgah
Əsərlərin mövzusu	portret, süjetli əsərlər
Məşhur əsərləri	“Mir Möhsün Nəvvab” (1956), “Fərhad” (1959), “Nəriman Nərimanov” (1961), “Nəsirəddin Tusi” (1970), “Şövkət Məmmədova” (1983) və s.

Materialı hiss etmək, ona müəyyən ideya və mövzu tapmaq, yaxud əksinə, müəyyən materialda müvafiq ideyanı həyata keçirmək – heykəltəraşın istedadının mühüm elementlərindəndir. Tokay Məmmədovun yaratdığı portretlər qalereyasında mərmər, tunc, gipsdən olan yüzrlərlə portret mövcuddur ki, bu cür materiallarda sənətkar obrazların xarici görünüşü ilə yanaşı, daxili psixoloji keyfiyyətləri də göstərməyə müvəffəq olmuşdur.

“Mirzə Fətəli Axundov”. Gips, 1962

“Vəcihə Səmədova”. Mərmər, 1966

Tokay Məmmədov Azərbaycan heykəltəraşlığında ağacın növlərini və keyfiyyətlərini dəqiqliklə öyrənmiş və bu material əsasında bir çox tanınmış insanların simasını canlandırmış sənətkardır. Onun ağacdən yaratdığı portretlərdə yüksək psixoloji keyfiyyətləri göstərə bilməsi xüsusilə diqqəti cəlb edir.

“Xalq rəssamı Qəzənfər Xəlqov”. Ağac, 1957

“Səməd Vurğun”. Ağac, 1957

Heykəltəraşın xüsusi maraq göstərdiyi sahələrdən biri də **rel-yef – qabartma texnikası**dır. O, ilk yaradıcılıq illərindən heykəltəraşlığın relyef növündə bir çox əsərlər yaratmışdır. Yaradıcılığında daim axtarışlar apararaq, o, bir materialdan digərinə keçir, mərmər və daşla işləyir, kəsib doğrayır, gili yumşaldır və yenidən ağaca və daşa üz tuturdu. T.Məmmədov hər dəfə təxəyyülünə gələn obrazları ifadə etməkdə ona yardım edəcək material axtararaq tapırdı.

Düşünün və izah edin

Heykəltəraşlıqda materialın rolu nədən ibarətdir?

Tokay Məmmədovun şəhərimizin park və meydanlarındakı əsərləri hər gün minlərlə insan tərəfindən seyr edilir. Onun ucaldığı heykəllər – gələcək nəsillərə sənətkarın bəxş etdiyi çox dəyərli xatirədir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Plastilin və ya gil

Müəyyən edin

1. Heykəllərin materialına görə işləmə texnikası hansılardır?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Dəyirmi heykəltəraşlığa aid nümunə yaradın.

3. Tokay Məmmədovun yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

✓ Tokay Məmmədovun yaradıcılığı nə ilə fərqlənir?

İncəsənətə dair dialoq

Ötən illərlə müqayisədə Azərbaycanın müasir memarlığında hansı dəyişikliklər baş verib?

Xatırlayın

Azərbaycanın hansı memarlıq məktəbləri sizə məlumdur?

Tanış olun

Azərbaycan memarlığının mütərəqqi ənənələrini yaradıcı cəhətdən inkişaf etdirərək Bakıda və Azərbaycanın digər şəhərlərində xeyli yaşayış və ictimai binanın layihəsini verən görkəmli sənətkarlardan biri Sadiq Dadaşov olmuşdur. O, tanınmış memar Mikayıl Useynovla birgə fəaliyyət göstərən və Azərbaycan sovet memarlığının əsasını qoyan mahir sənətkarlardan biridir. Sadiq Dadaşov ali memarlıq təhsili almış ilk azərbaycanlı memardır.

Memarlıq qalereyası

Memarlar Sadiq Dadaşov və Mikayıl Useynovun birgə layihəsi

Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi. 1940

"Nizami" kinoteatri. 1934

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti. 1938-1941

Düşünün və izah edin

S.Dadaşov və M.Useynovun birgə yaratdıqları tikililərin oxşar cəhəti nədədir?

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
	Sadıq Ələkbər oğlu Dadaşov <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1905–1946
Doğulduğu yer	Bakı, Azərbaycan
Təhsili	Bakı Politeknik İnstitutu
Ad və mükafatları	Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi (1940), İkinci dərəcəli Stalin mükafatı laureatı (1941), Lenin ordeni, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni
Üslub və texnika	Memarlıq
Əsas layihələri <i>M.Useynov ilə birlikdə yerinə yetirilib</i>	Fabrik-mətbəx, “Vodokanal”, “Portovik”, “Epron”, “Planovik” yaşayış evləri, Bakı Sovetinin yaşayış binası (1938, respublika Nazirlər Sovetinin hazırkı binası), Azərbaycan Tibb İnstitutunun yataqxanası, Azərbaycan Ərzaq Xalq Komissarlığı (1937–1939), Hidrometeorologiya idarəsi (1938), “Azərbaycan SSR pavilyonu” (1939), Azərbaycan Politeknik İnstitutu (1931–1933), “Buzovnanef”, “Azneftzavod” trestlərinin yaşayış evləri, alimlərin yaşayış evi və s.

1924-cü ildən başlayaraq 4 il ərzində S.Dadaşov və M.Useynov Şirvanşahlar saray kompleksində Divanxana, türbə və qismən də Şah məscidinin memarlıq-ölçmə və bərpa işlərini yerinə yetirmişlər. Yaradıcılığının ilk dövrlərində klassik Avropa və Antik Yunanıstan memarlığından bəhrələnən memarlar yaşayış və ictimai binaları layihələndirirlər. XX əsrin 40-cı illərində onlar milli memarlığımızda analoqu olmayan, milli-memarlıq üslubunun elementlərini özündə əks etdirən çoxmərtəbəli yaşayış binaları ucaldırlar.

Sadiq Dadaşov yaşadığı çox qısa yaradıcılıq fəaliyyəti dövründə XX əsr Azərbaycan memarlığını zənginləşdirmiş, onun tarixində silinməz izlər qoymuş əvəzedilməz sənətkarlarımızdandır.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

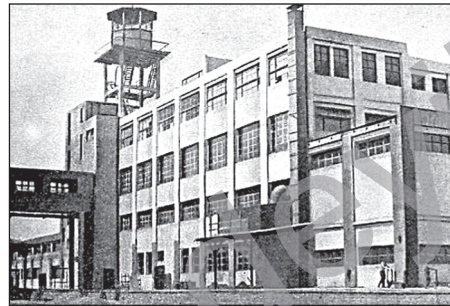
Rəngli karandaşlar, flomasterlər, rəngli qələmlər

Müəyyən edin

1. Forma və konstruksiyanın binanın xarici görünüşündə nə kimi əhəmiyyəti var?

Fabrik-mətbəx

Ət kombinatı

Yaradıcı fəaliyyət

2. Müasir məktəb binası, yaşayış evi və yaxud kinoteatrın eskizini çəkin. Binaın hansı məqsədlə layihələndirildiyini nəzərə alaraq, onun üçün qeyri-adi forma düşünün.
3. Sadiq Dadaşovun yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ İctimai binalar yaşayış binalarından nə ilə fərqlənir?

İncəsənətə dair dialog

Azərbaycanın hansı məşhur rəssamı öz yaradıcılığında nar təsvirlərinə geniş yer ayırmışdır?

Xatırlayın

Memarlıqda divar, döşəmə və ya tavanı bəzəyən rəngkarlıq növü necə adlanır?

Tanış olun

Milli rəngkarlıq sənətimizin ən tanınmış nümayəndələrindən biri, monumentalist və teatr rəssamı kimi öz fitri istedadı sayəsində mədəniyyətimizin inkişafına dəyərli töhfələr vermiş görkəmli rəssam Toğrul Nərimanbəyovun yaradıcılığı təkcə ölkəmizdə deyil, onun hüduqlarından çox-çox kənarda da tanınır və sevilir. Azərbaycan incəsənətinin zəngin ənənələrindən qidalanan və bənzərsiz üslubu ilə səciyyələnən sənətkarın yaradıcılığı həm vətənimizdə, həm də bütün dünyada böyük şöhrət qazanmışdır.

Təsviri sənət qalereyası

T.Nərimanbəyovun bədii monumental rəngkarlığı

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin binasında nümayiş etdirilən əsər

Toğrul Nərimanbəyovun bir çox əsərləri Şərq əfsanə və nağıllarının motivləri əsasında yaradılıb. Rəssamın Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrının foyesini bəzəyən “Nağıllar aləmində” adlı monumental əsərində sanki hər şeyin xoş sonluqla bitdiyi canlı bir aləm yaşanır.

Rəssam monumental divar rəngkarlığına üz tutmasını kətanın onun fantaziyasına darısqallıq etdiyini duyması ilə izah edirdi. O, dəfələrlə divar rəngkarlığına müraciət edərək unikal sənət nümunələri yaradıb.

Toğrul Nərimanbəyov divar rəngkarlığının daha məsuliyyətli olduğunu söyləyirdi: “Kətan üzərində çəkilən əsərlər elədir ki, xoşuna gəlməyən yeri olanda əl gəzdirib düzəliş edə bilərsiniz. Həç ürəyinə yatmayanda gizlədib üzə çıxarmırsan, yandırır məhv edirsən. Amma divara çəkilmiş əsər divara köçdü, qurtardı. Daha onu nə düzəldə, nə də məhv edə bilərsiniz. O, necə var, eləcə – bütün qüsurları, kəm-kəsirləri ilə birlikdə həmişəlik qalmalıdır”.

T.Nərimanbəyov bir çox teatr tamaşalarının və bayram təntənələrinin, dekorativ səhnə tərtibatının müəllifi kimi də məşhurdur.

F.Əmirovun “1001 gecə” baletinə çəkilmiş eskizlər

Düşünün və izah edin

Toğrul Nərimanbəyovun digər siniflərdə tanış olduğunuz daha hansı əsərləri yadınızda qalıb? Onların janrı haqqında danışın.

Şərq miniatur sənətinin cazibədar ahəngi, Qərbə məxsus barokko üslubunun təmtəraq və qotika memarlığının sərtliyi, Delakrua sənətinə xas olan romantik gözəllik, Cotto əsərlərindən süzülüb gələn səmimiyyət, Rembrandtdakı tragik vüsət, Sezandakı rəssam fikrinin ifadə dəqiqliyi onu valeh edirdi. Toğrul Nərimanbəyov Van Qoqu həmişə özünə ruhən yaxın sənətkar hesab edirdi.

Rəssamın yaradıcılığı Azərbaycan xalqının milli xüsusiyyətlərini, adət-ənənələrini, məişət tərzini özündə qabarıq əks etdir-məklə çox qiymətlidir. Onun tablolarında gah İçərişəhərin qədim, dar və sirli küçələrini, bənzərsiz memarlığı, gah da Xəzərin şahə qalxan dalğalarını, Azərbaycanın, digər ölkə və şəhərlərin füsunkar mənzərələrini görmək olar. O, narı elə böyük məhəbbətlə çəkərək təqdim edirdi ki, bu yumruq boyda meyvənin timsalında vətəni göstərə bilirdi.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
	Toğrul Fərman oğlu Nərimanbəyov <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1930–2013
Doğulduğu yer	Bakı, Azərbaycan
Təhsili	Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbi (1945), Litva İncəsənət İnstitutu (1950)
Ad və mükafatları	“İstiqlal” ordeni (2000), “Şərəf” ordeni (2010), SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatları laureatı, SSRİ-nin və Azərbaycanın Xalq rəssamı
Üslub və texnika	rəngkar, monumentalist və teatr rəssamı
Əsərlərin mövzusu	natürmort, portret, səhnə tərtibatı
Məşhur əsərləri	“Qız qalası” (1966), “Muğam” (1966), “Bağda çayxana” (1974), “Şəki bazarı” (1976), “Köhnə Bakı” (1980), “Bayram” (1982), “Paris xatirələri” (1988), “Qoç ilə oğlan” (1991), “Azərbaycan müğənniləri” (1996), “Çayxanada səhər” (2000), “İçərişəhərdə küçə” (2003) və s.

Bu maraqlıdır

- Toğrul Nərimanbəyov təkcə rəssam deyil, həm də opera ifaçısı idi. Onun gözəl, məxməri bariton səsi var idi. O, klassik operalardan, xüsusilə İtaliya bəstəkarlarının əsərlərindən ariyaları peşəkarlıqla ifa edirdi.
- Toğrul Nərimanbəyov Fransa Müasir İncəsənət Ensiklopediyasında haqqında məlumat verilən yeganə azərbaycanlıdır.

Görkəmli rəssamın Çexiya, Rusiya, Hindistan, Fransa, Litva, ABŞ və digər ölkələrdə fərdi sərgiləri keçirilib. Onun əsərləri dünyanın bir çox incəsənət muzeylərində, şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır. Toğrul Nərimanbəyov öz fitri istedadı sayəsində mədəniyyətimizin inkişafına dəyərli töhfələr vermişdir.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Quaş və ya akvarel, vatman

Müəyyən edin

1. T.Nərimanbəyovun monumental əsərlərinə hansı kolorit xarakterikdir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Yoldaşlarınızla birgə “Azərbaycan – yurdum mənim!” mövzusunda kollektiv panno yaradın. Bunun üçün əvvəlcə kompozisiyanı düşünüb, uyğun eskizlər çəkin. Sonra öz aranızda mövzunun mahiyyətini əhatə edəcək hansı elementlərin kim tərəfindən çəkiləcəyini müəyyənləşdirin. Bütün iştirakçılar işi tamamladıqdan sonra hissələri bir vatman vərəqdə, əvvəlcədən düşündüyünüz kimi, yapışdırın. Pannonun kənarlarını mövzu-ya uyğun dekorativ şəkil və naxışlarla bəzəyin.
3. Toğrul Nərimanbəyovun yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Monumental rəngkarlığın hansı texnikaları mövcuddur?
- ✓ Toğrul Nərimanbəyov və Böyükağa Mirzəzadənin yaradıcılığında oxşar xüsusiyyətlər hansılardır?

**İncəsənətə
dair dialoq**

Gördüyünüz
alətlər harada
istifadə olunur?
Onlar haqqında
nə bilərsiniz?

Xatırlayın

Üzərində insan və ya onun məişəti təsvir olunan xalçalar necə adlanır?

Tanış olun

Azərbaycan xalçaları xalqımızın keçmişini, bugününü özündə əks etdirir. Xalçaçılıq sənəti eyni zamanda xalqımızın mədəniyyətini və adətlərini yaşadan bir sənət növüdür.

Qədimdə sənətkarlar xalçaları **çəşnisiz**¹ – məişətdə, təbiətdə gördükləri formalar əsasında toxuyurdular. Bu gün xalçaçı-rəssamlar öz fantaziyaları əsasında yaratdıqları çəşnilərlə xalçaları yeni-yeni naxış növləri, forma və məzmunla zənginləşdirirlər. Eldar Mikayılzadə məhz xalçaçı-rəssam kimi bu sənəti yaşadan, onu dünyaya tanıtdıran, fəlsəfi məzmun və forma ilə zənginləşdirən sənətkarlarımızdandır.

E. Mikayılzadə rəssamlığı və rəngkarlığı böyük Azərbaycan rəssamı Səttar Bəhlulzadədən, xalçaçılığı isə böyük ustad Lətif Kərimovdan öyrənib. Rəssam öz yaradıcılığında portret xalçaları çox az işləyib, daha çox süjetli və ornamentli xalçalara üstünlük verib. O çalışır ki, yaratdığı xalçada konkret bir fikir, mövzu və fəlsəfə olsun, xalça ölçüsündən, naxışlarından tutmuş rənginə qədər həmin o mövzunu, fikri açsın. Eldar Mikayılzadənin əsərlərində Avropa mədəniyyətinin də təsiri duyulur.

Bu maraqlıdır

Eldar Mikayılzadə “Şəbi-hicran” mövzusunda bir neçə dəfə müraciət edib. Rəssam dahi şair Füzulinin obrazını üç ağac kökündən yaratmışdır. O, çiçək

¹ **Çəşni** – xalçanın üzərindəki naxışın, formanın, süjetin xüsusi trafaret üzərində çəkilmiş nümunəsidir.

açan ağac, yaşıl ağac və bar verən ağacla Füzuli yaradıcılığının müxtəlif dövrlərini təsvir edərək, onları bir-biri ilə fəlsəfi baxımdan əlaqələndirmişdir. Bu əsərdə rəssam buludlar vasitəsilə Füzulinin qəzəlindən bir beyt yazmışdır.

Eldar Mikayılzadə xalçanın toxunduğunu, necə ərsəyə gəldiyi fəlsəfi ideyasını gerçəkləşdirən rəssamdır. Onun qoyunların otarılmağından tutmuş xalçanın bazarda satılmasına qədər bütün prosesi əks etdirən çeşnisi əsasında “Yaranış” xalçası toxunmuşdur. Bu kompozisiyada “Şeyx Səfi”, “Pazırık”, “Pirəbədil”, “Sərab”, “Xilə-Buta”, “Çiçi” xalçalarının, vərni, Qarabağ xurcunlarının da təsvirləri əks olunub.

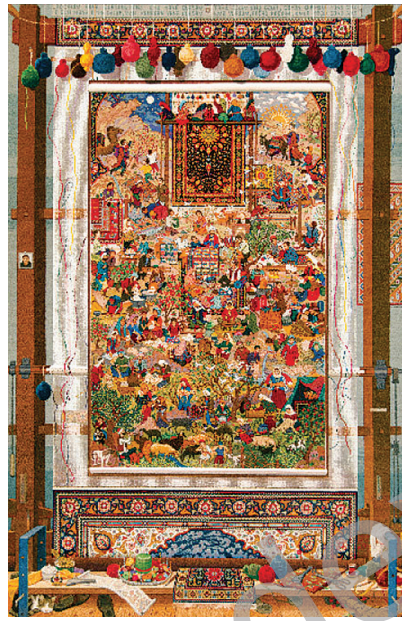
Ustad sənətkarların son işlərindən olan “Kəhkəşan” xalçası Kainatın yaradılışı, insanın göy cisimləri və kosmosu öyrənməsinə həsr olunub.

Təsviri sənət qalereyası

Eldar Mikayılzadənin xalçalarında süjet və fəlsəfə

“Şəbi-hicran-1”. 1981

“Yaranış”. 2010

Düşünün və izah edin

Xalçanın ərsəyə gəlməsi hansı mərhələlərdən ibarətdir?

Eldar Mikayılzadə əsərlərinin heç birinə imza qoymur. Onun fikrincə, əsərlərinin kimə məxsus olduğunu bilirməsi vacib deyil. Əsas odur ki, bu əsərlərdə azərbaycanlı ruhu olsun. Bu, xalq sənətidir.

Müəllifi olduğu “Yaranış” xalçası Frankfurt, “Kəhkəşan” xalçası isə Amerikada keçirilən beynəlxalq sərgidə qızıl medala layiq görülmüşdür. Eldar Mikayılzadənin yaratdığı əsərlərin çoxu xarici ölkələrdə – Rusiya, Böyük Britaniya, Fransa, Türkiyə, Səudiyyə Ərəbistanı, Küveytdə şəxsi kolleksiyalarda və muzeylərdə saxlanılır.

G Ö R K Ə M L İ R Ə S S A M L A R	
	Eldar Hidayət oğlu Mikayılzadə <i>Həyat xronologiyası</i>
Yaşadığı illər	1956
Doğulduğu yer	Azərbaycan, Bakı, Əmircan kəndi
Təhsili	Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbi, Leningrad (indi Sankt-Peterburq) Rəssamlıq Akademiyası
Ad və mükafatları	Xalq rəssamı, Azərbaycan və Rusiya Rəssamlar ittifaqlarının və YUNESKO yanında Rəssamlar Birliyinin üzvü
Üslub və texnika	xalçaçı rəssam; qrafika, dizayn, rəngkarlıq
Əsərlərin mövzusu	ornamental və süjetli xalçalar
Məşhur əsərləri	“Səttar dünyası” (1979), “Nağıllar aləmi” (1983), “Xətai” (1990), “Xəmsə” (1991), “Bürclər” (1994), “Səttar” (1999), “Xilaskar” (1995–1997) və s.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Rəngli karandaşlar, qələmlər, flomasterlər, millimetrik kağız

Müəyyən edin

1. Rəssamın xalçalarında hansı kompozisiya həlli, ornament növləri, kolorit və məzmun göstərilmişdir?

Yaradıcı fəaliyyət

2. Millimetrik kağızda süjetli xalçanın eskizini çəkin. Bu, seçəcəyiniz mövzunun fikrini və məzmununu ifadə edən hər hansı bir əsərə, hekayəyə, nağıla aid xalça eskizi də ola bilər. Xalçada istifadə edəcəyiniz naxış növlərini, koloriti əvvəlcədən müəyyən edin.
3. Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdim edin.

Özünü yoxlayın

- ✓ Azərbaycanın hansı xalçaçı rəssamlarını tanıyırsınız?
- ✓ Eldar Mikayılzadənin xalçalarının süjet xəttinin əsasını nə təşkil edir?

İncəsənətə dair dialoq

“Dizayn” anlayışını necə başa düşürsünüz? Dizayn və onun istifadə sahələri haqqında nə bilirsiniz?

Xatırlayın

Dizaynerin funksiyası nədən ibarətdir?

Tanış olun

Dizayn¹ – bədii konstruksiyaetmə incəsənətidir. İnsan bir çox yeni əşyalar yaradır və onların eyni zamanda həm faydalı, həm də gözəl olmağını düşünür. Əşyanın yaradılmasında alimlər, mühəndislər və dizaynerlər çalışır. Bunun üçün memarlığı, təsviri sənəti, keramika və dekorativ-tətbiqi sənəti bilmək, yaradıcı təfəkkürə sahib olmaq vacibdir.

Əşyaların obrazı, funksiyası, forma və estetik dəyərləri, rəngi, gözəlliyi və ən sonda onun bəzəyi dəqiq düşünülməlidir. Demək olmaz ki, əşya üzərində ornamentlər, bəzəklər olmadan o, gözəl görünməyəcək, lakin burada hər şey, hətta əşyanın ölçü və nisbətləri də rahatlıq yarada bilər. Müasir əşyalar özündə xalq sənətinin incəliklərini qoruyub saxlayır. Əvvəllər olduğu kimi, rəssamlar üçün ən vacib ilham mənbəyi təbiət sayılır.

Düşünün və izah edin

Şəkillərdə gördükləriniz özündə hansı təbiət obrazlarını əks etdirir?

¹ **Dizayn** (ingilis dilində – *design*) – anlayışının iki mənası var. Bir tərəfdən bu, “əşya”: proyekt, rəsm, eskiz, fikir; digər tərəfdən “proses”: layihələndirmək, konstruksiya etmək, fikirləşmək deməkdir. Bu termin əşyalar aləminin layihələndirilməsi fəaliyyəti mənasını bildirir. Dizayn XX əsrin əvvəllərində meydana gəlmişdir.

Dizayner – müxtəlif sahələrdə bədii-texniki fəaliyyət göstərən insan (eləcə də memar, layihələndirici, illüstrator, plakat, reklam və s. qrafikaların dizayneri).

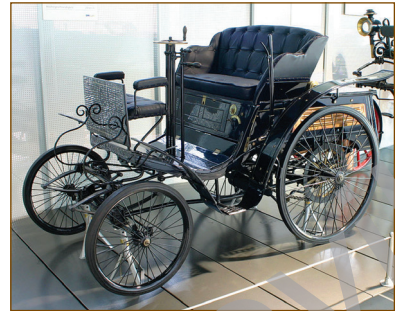
Dizaynın müxtəlif növləri mövcuddur: sənaye (dəzgahların, nəqliyyat vasitələrinin, məişət cihazlarının, qab-qacaqların, mebellərin düzəldilməsi), geyim dizaynı və s. Adətən, sənaye dizaynı haqqında ilk söhbət avtomobildən başlayır. Avtomobil dizaynının yaranmasını, onun eskizindən hazır məhsula kimi hansı mərhələlərdən keçdiyini, yəqin ki, çoxları bilmir. Hər şey qaralama eskizdən başlayır: rəssamın təxəyyülündə müəyyən obraz yaranır, lakin bunu izah etmək çətin olduğu üçün, hər bir fikir vərəqə köçürülür. Adətən, yeni model avtomobilinin layihəsi üzərində bir neçə dizayner çalışır. Diqqətlə forma, material və rəng çalarları seçilir. Dizaynerin əsas məqsədi – avtomobilin layihəsini bütün cəhətlərdə mükəmməl icra etməkdir.

Bilirsinizmi?

Nəqliyyat barədə ilk fikir XV əsrdə yaşamış Leonardo da Vinçi və XVII yüzilliyin dahisi İsaak Nyuton tərəfindən irəli sürülmüşdür. İlk buxar avtomobili 1769-cu ildə Nikolas Cozef, ilk benzinlə işləyən avtomobil isə 1886-cı ildə alman mühəndislər Qotlib Daymler və Karl Benz tərəfindən icad edilmişdir.

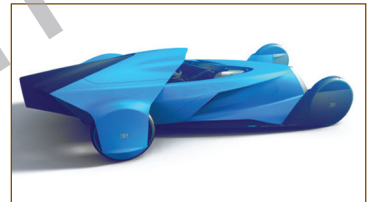

İlk buxar avtomobili. Nikolas Cozef. 1769

İlk Benz avtomobili. 1886

Avtomobillərə tələbat geniş olduğu üçün hər zaman dəyişir, daha da mükəmməlləşir və çox sürətlə inkişaf edərək müasirləşir.

Düşünün və izah edin

Avtomobillərin xarici görünüşü nə ilə fərqlənir?

Geyim dizayneri də hər zaman axtarışdadır. O, geyim modellərinin eskizlərini, detallarını, aksesuarlarını düşünür və onları gündəlik həyatımıza uyğunlaşdırır.

Geyimlərinə əsasən peşə sahiblərini müəyyən edin.

Qədim xalq sənəti – misgərlik və şəbəkə

“Təsviri incəsənət” dərsliklərindən sənətkarlığın qədim sahəsi olan misgərlik və şəbəkə, onların milli mədəniyyətimiz üçün əhəmiyyəti barədə artıq məlumatınız var. Dekorativ-tətbiqi sənətin bu növlərinin sonrakı inkişafını da sənaye dizaynına aid etmək olar.

Azərbaycanda metalışləmə sənəti qədim tarixə malik olsa da, misgərlik orta əsrlərdə (XVIII əsrdə) formalaşmış və milli elementlərlə zənginləşmişdir.

Əvvəlki dövrlərə nisbətən, son illərdə Azərbaycanda misgərlik sənətində mis məmulatlarının həm xarici forması, həm də bəzək motivləri xeyli dəyişib. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, misgərlik, bu qədim el sənətinin ənənələri yaşadılaraq daim inkişaf etdirilir.

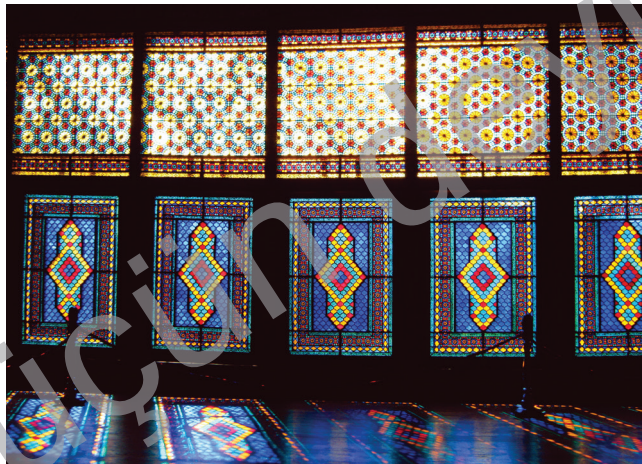
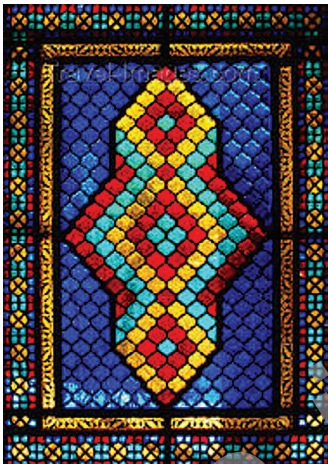

Qədim zamanlardan mis məmulatlar yaradan sənətkarlar onların üzərinə öz imza və ya möhürlərini həkk edirdilər. Bu, dünyaya muzeylərində saxlanılan belə nadir və təkrarolunmaz incilərin məhz Azərbaycan mədəniyyətinə məxsus olduğunun göstəricisidir.

Düşünün və izah edin

Misgərlik sənəti bu gün necə dəyərləndirilir?

Şəkidə XVIII əsrdə – xanlıq dövründə bu sənət geniş vüsət alaraq, bir çox insanların, o cümlədən əyanların evlərində geniş istifadə olunurdu. “Şəbəkə” sözü “tor” və ya “barmaqlıq” mənasını verir. Şəbəkə sənətinin inkişafı memarlıqla sıx bağlı olduğundan, əsasən monumental xarakter daşıyır. Şəbəkə, eyni zamanda, dekorativ-tətbiqi sənətin xüsusi vərdiş, incə zövq, təcrübə və texnoloji hazırlıq tələb edən çətin sahələrindən biridir. Şəbəkənin özəlliyi ondan ibarətdir ki, burada yapışqan və mismardan istifadə olunmur, mükəmməl ornamentlər taxtadan və rəngli şüşələrdən hazırlanır.

Adətən, şəbəkə ustaları həndəsi və ənənəvi nəbati ornamentlərə daha çox üstünlük verirlər, çünki bunları müxtəlif bucaqlar altında həyata keçirmək daha məqsədəuyğundur. “Cəfəri”, “səkkiz”, “onaltı”, “güləbi”, “şəmsi”, “göllü” və “bəndi-rumi” – şəbəkənin

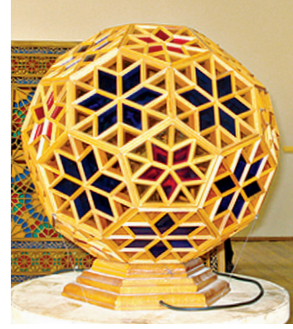
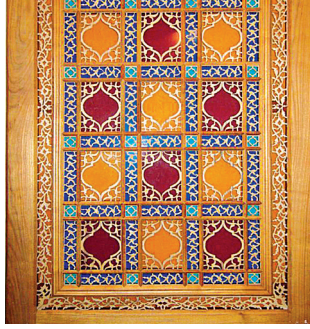
geniş tətbiq olunan ənənəvi kompozisiyalarıdır. Şəbəkənin təsvir dili xalçanın həndəsi ornamentlərinə daha yaxındır. Əslində, şəbəkə bir çox elmi özündə birləşdirən qədim və mürəkkəb sənət növüdür.

Bu maraqlıdır

Əsrlər boyu şəbəkə düz lövhə şəklində hazırlanmışdır. Müasir dövrümüzdə mahir sənətkarlar kürəşəkilli şəbəkə formaları yaratmaqla bu sənətə yenilik gətiriblər.

Tofiq Rəsulovun müasir şəbəkə sənəti

Hüseyn Hacımustafazadənin əl işi

Düşünün və izah edin

“Funksiyadan formaya, formadan funksiyaya” fikrini necə başa düşürsünüz? Nümunələr gətirin.

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Rəngli karandaşlar, qələmlər, flomasterlər

Müəyyən edin

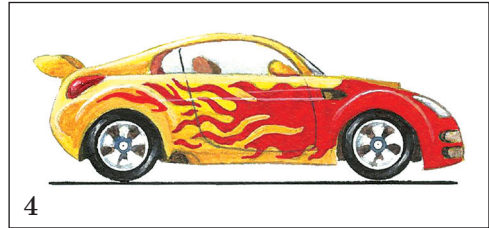
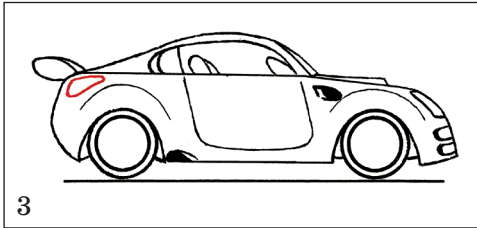
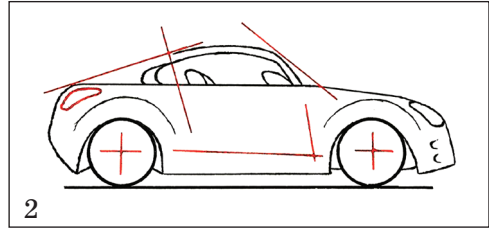
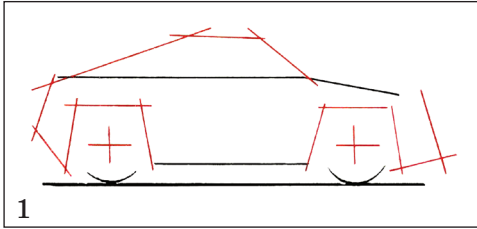
1. Hər bir avtomobilin **ticarət markası**² mövcuddur. Verilmiş işarələrin əsasının təşkil etdiyi forma, daşdığı məna və rəngi haqqında nə demək olar?

² **Ticarət markası** (bəzən firma nişanı adlandırılır) – malı istehsal edən şirkəti göstərən simvolik işarə (nişan).

Yaradıcı fəaliyyət

- 2. a)** Təbiət obrazlarını nəzərə alaraq, yeni model avtomobil, geyim, misgərlik və yaxud şəbəkə nümunəsinin eskizini çəkin. Onların formasını, rahatlığını, funksionallığını, rəngini və gözəl görünüşünü də nəzərə alın.
- b)** Eskizini çəkdiyiniz avtomobilin ticarət markasının necə olacağını düşünün və qarışıq materiallardan (məftil, rəngli kağız, karton, parça və s.) onun modelini hazırlayın.

- 3.** Dizayn – incəsənətin bir növü kimi, onun növləri, müasir aləmdə rolu və əhəmiyyəti haqqında əlavə məlumat toplayın və təqdimat hazırlayın.

Özünü yoxlayın

- ✓ Müasir avtomobillər hansı keyfiyyətlərə malik olsa, insanlar üçün daha əhəmiyyətli və faydalı olar?
- ✓ Nə üçün dizayn müasir dövrümüzdə belə aktualdır?

27. DÜNYA MUZEYLƏRİ: İMPRESSIONİZMİN RUHU

İncəsənətə dair dialog

Muzeylərin yaranmasına səbəb nə ola bilər?

Xatırlayın

İlk muzeylər necə yaranıb?

Tanış olun

D'Orse muzeyi (fr. *Musée d'Orsay*) – Parisdə təsviri və tətbiqi sənətlər muzeyidir. Dünyada ən böyük Avropa rəngkarlıq və heykəltəraşlıq nümunələri saxlanılan muzeydə 1850–1915-ci illərə aid 4 mindən artıq sənət əsəri nümayiş etdirilir. Muzey keçmiş vağzal binasında, Sena çayının sol sahilində yerləşir, məşhurluğuna görə Parisdə üçüncü, dünyada isə onuncu muzey hesab edilir. Buradakı kolleksiyanın təməli impressionistlərin və postimpressionistlərin əsərləri üzərində qurulub. Muzeyin kolleksiyası həm də dekorativ sənət əsərləri, heykəllər, fotolar və memarlıq əşyaları ilə zəngindir. D'Orse muzeyinin şöhrət qazanmasında Mone, Deqa, Renuar və Sezan kimi rəssamların yaratdıqları impressionizm şedevrləri mühüm rol oynayır. Muzey həm də tamaşa və konsertlərin keçirildiyi yerdir. Kinonun yaranmasına həsr olunmuş festival hər il məhz burada keçirilir.

D'Orse muzeyi. Fransa. 1986

D'Orse muzeyinin rəsmi saytı
[http:// www.musee-orsay.fr/](http://www.musee-orsay.fr/)

Marmottan-Mone muzeyi (fr. *Musée Marmottan Monet*) – Parisdə yerləşən təsviri sənət muzeyidir. Əvvəllər muzeydə sahibkar və dövlət xadimi Jül Marmottanın Birinci imperiya və Napoleon dövrünə aid gözəl kolleksiyası yerləşirdi, sonradan muzey impressionizm muzeyi kimi şöhrət tapdı. Marmottan-Mone muzeyində impressionist və postimpressionistlərin üç yüzdən çox əsəri qorunur və nümayiş etdirilir. Həmin əsərlər Klod Mone və Eduard Manenin, Edqar Deqanın, Berta Morizonun, Alfred Sisleyin, Pol Qogenin, Kamil Pisarronun, Pol Sinyakin və Pyer Ogüst Renuarın şah əsərləridir.

Klod Monenin “Təəssürat. Günəşin doğması” lövhəsini kolleksiyanın “incisi” adlandırmaq olar, çünki impressionizm öz adını məhz bu əsərdən almışdır.

Marmottan-Mone muzeyi. Fasad və interyer. Fransa. 1934

Marmottan-Mone muzeyinin rəsmi saytı
<http://www.marmottan.fr/>

Sərbəst iş üçün tapşırıqlar

Müəyyən edin

1. Muzeylərin rəsmi saytları ilə tanış olun. 8-ci sinifdə tanış olduğunuz hansı sənət əsərlərinin d’Orse və Marmottan-Mone muzeylərində saxlanıldığını yadınıza salın.

Yaradıcı fəaliyyət

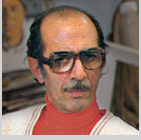
2. Dünya muzeyləri haqqında əlavə məlumatlar toplayın və təqdimat hazırlayın.

Özünü yoxlayın

- ✓ Impressionistlərin yaradıcılığındakı hansı cəhət kolleksiyaçıları cəlb edirdi?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

Özünüzü yoxlayın

Bəyükağa
Mirzəzadə

Fuad
Əbdürrəhmanov

Tokay
Məmmədov

Sadıq
Dadaşov

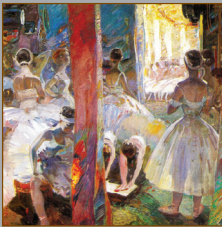

Təgrül
Nərimanbəyov

Eldar
Mikayılzadə

1. Verilmiş əsərlərin hansı rəssam tərəfindən yaradıldığını müəyyən edin.

2. Verilmiş əsərlərin təsviri sənətin hansı növ və janrlarında yaradıldığını müəyyən edin.

RƏNGKARLIQ

QRAFİKA

HEYKƏLTƏRAŞLIQ

MƏİSƏT JANRI

TARİXİ JANR

BATAL JANRI

PORTRET

MƏNZƏRƏ

TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT – 8
Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün
Təsviri incəsənət fənni üzrə dərslik

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər:	Kəmalə Əhməd qızı Cəfərzadə Məhsəti İsa qızı Məmmədova
İxtisas redaktoru	M.Məmmədova
Dil redaktoru	A.Məsimov
Bədii redaktor	N.Novruzov
Texniki redaktor	Z.İsayev
Dizaynerlər	G.Səfərova, J.Muradova
Rəssam	A.Dadaşov
Korrektor	K.Cəfərli

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
08.06.2015-ci il tarixli 645 №-li əmri ilə təsdiq olunmuşdur.

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi – 2017

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 4,4. Fiziki çap vərəqi 6. Səhifə sayı 96.
Kağız formatı 70×100^{1/16}. Ofset kağızı. Məktəb qarnituru. Ofset çapı.
Tiraj 32 588. Pulsuz. Bakı–2017.

“YAZ” nəşriyyatı
Bakı, AZ 1001, H.Seyidbəyli küç. 30